

Meridiana

SETMANARI DE LITERATURA, ART I POLITICA • TRIBUNA DEL FRONT INTEL·LECTUAL ANTIFEIXISTA

Any I. - Núm. 30

Barcelona, 5 d'agost del 1938

Preu: 50 cèntims

JO HE VIST UNA MARE

Pelaginatge tràgic i dolorós per aquestes carreteres de Catalunya, quan l'allau invasora preténia dominar-la, vaig veure una mare. Moltes mares, amb el dolor d'haver d'abandonar la llar i les coses més estimables pujades a preu de sacrificis de llargues anyades d'estalvi i de treball. He vist una mare, moltes mares, amb un farcell a l'esquena, per tot bagatge, carretera avant, fugitives de la barbàrie i del crim. El dolor, però, es covava dintre. Clos en el recer íntim de cada ànima. Fort al davant l'adversitat, perquè es nodria d'esperances.

No acostumats els nostres esguards a presenciar la desfílada punyent d'una evacuació, l'espectacle ens arribava a emocionar. No se sap el que és una guerra fins que et futeja al viu de la carn i de l'esperit. Catalunya, que de la guerra en sabia només a través dels episodis espaiats d'un bombardeig o de l'absència — ja massa llarga —, d'uns milers dels seus fills, ha hagut de contemplar, adolorida, aquest nou dolor de la guerra: la invasió de part del seu territori — migrada port, en terrony; menys migrada quant a espiritualitat —. I aquesta invasió de Catalunya, ha fet el miracle d'ajuntar voluntats i agermanar encara més la gran família catalana. I de conèixer-nos i estimar-nos més els catalans. ¡Dolor de la guerra! Dolor que ha posat al roig viu la sensibilitat d'un poble i ha fet descobertes sorprenents del temps i la solidaritat i l'esperit antifeixista de les nostres dones.

Jo voldria, avui, guanyat per l'emoció del record, reflectir amb la paraula precisa, el noble concepte que, en el transcurs de la guerra, la dona ens ha de mereixer. L'esforç de superació, l'abnegació, l'heroisme anònim amb què, a cada minut i a cada hora d'aquests moments de prova, d'angoixa suprema, de centenars i milers de mares, han respost a la provocació. Qui podrà oblidar aquella dona que substituïx el fill en el lloc de treball. Aquella altra que, mort per la metralla el fruit de la seva entranya, acut al primer perill a socórrer els seus conciutadans. I aquella altra tot amor, tot generositat, que vesteix la brusa blanca de la caritat per guarir les nafres dels ferits?

Potser comença a ser hora de pensar a enlitr, homenatjar com s'escau aquesta mare que tots haurem vist. Aquesta mare anònima, abnegadament patriòtica,

que, tot sabent que pareix per a la guerra vol córrer el risc de tots els dolors per continuar infantant. Infantantment, però, que respon al desig de criar fills per o un

esdevenidor més lliure, més humà, base sobre les quals es recolza el sacrifici d'avui. Jo he vist una mare d'aquesta mena. L'he vista futejada pels esquitxos de la

metralla criminal llençada des dels avions negres. L'he vista caminar per la carretera, èxode interminable, bastit de penes i de dolors. I l'he vista somrient, encara.

Arrapat a la mamella, famolenc, el petit farcellat de carn rosada, insensible a la tragèdia, xucla avariciosament, la vida d'ella. Quin camí seguirà? No ho sap. Ella va endavant, fugitiva del terror i de l'extermí. Va endavant, carretera enllà, perquè l'instint li diu que per aquesta carretera hi trobarà la llibertat. L'aturem, en el camí:

—Digueu, bona dona. Per què fugiu?
—Fujo dels lladres, dels assassins.
—I per què fugiu sola?
—L'home s'ha quedat allà, construint refugis i fortificacions. S'hi ha quedat voluntàriament. Ell diu que la guerra és obans que tot.
—I, a més de l'home, hi teniu altres parents?
—Sí, hi tinc el fill gran, de divuit anys. És soldat. No és massa fort, que diguèssim. La guerra, però, me'l tornarà més fort que no era.
—No us ha recat d'haver d'abandonar-ho tot?

—Res no m'importa si guanyem la guerra. I la guanyarem. I després que l'haurem guanyada, tornarem a aixecar la casa, amb el nostre treball.

Jo recordo avui aquesta escena, perquè tinc la seguretut que haurà estat repetida per tots els camins. I la recordo, sobretot, per homenatjar modestament totes aquestes mares ignorades, que passen silenciosament, per tots els camins de la nostra guerra, amb l'esperma del dolor al pit i un alè d'esperances a l'ànima. Les recordo, perquè elles són l'exponent magnífic de la nostra lluita, i — ¿per què no dir-ho? — la lliçó més aprofitable d'aquest terrible dolor de la guerra.

Jo he vist una mare, exemple viu, inconfusible d'aquestes mares de la nostra guerra. Quantes i quantes no n'hi haurà com aquesta, que reben el dolor amb un somriure, i davant la mort d'un fill, n'engendren un altre amb l'esperança d'engendrar un home per a la llibertat i per a la pau?
J. CID I MULET

MONOLEGS INTERIORS

PER LA PANXA ELS CONEIXEREU

Mira, mira! Quin monstre, oh déus, quin monstre! Un hipogríf, un centaure? ¿Un germà siamès amb la parella? Molt pitjor: un home amb panxa. El vestit? Oh, deixal'córrer! No t'hi fixis. No, més val que no t'hi fixis. Però bé cal fixar-se en allò que el vestit "no" amaga. La rotunditat sospitosa, delatora. I bé, no es pot tenir panxa? No pas d'aquesta mida. Un home amb panxa és un dipòsit de greix. I el greix és més preciós que la benzina. Figura't. El combustible que fa anar la màquina animal. ¿Què diríeu d'un home que tingués bidons i més bidons plens de benzina per al seu cotxe particular? Acaparador! Arrosseguen-lo! I doncs! ¿No hem de dir res a aquest acaparador? Es veu que no. Es veu que hem de deixar que passi tot tranquil passejant la seva esgarrifadora insolència.

Mira aquella pobra i llarga cua. Homes eixuts, tot os, tot nervi. Dones fatigades ja en llevar-se, de les tasques estrènues de sempre. La cua s'estremeix, es cargola i descargola neguitosa en veure passar l'home amb panxa. Quins pensaments revela? ¿S'estremeix d'enveja potser? No; més aviat d'angúnia i d'horror davant del monstre que no hauria d'existir.

Pensa-hi bé. No t'embalis, però pensa-hi bé. Hi ha qui ha parlat dels martinis de l'obès. Sí, sí, quan era això? En altres temps hi havia rotunditats comprensibles. Hi havia homes naturalment grassos al costat d'homes naturalment primos. Tranquil·litat i bons aliments, bella màxima. A règim igual, els uns s'inflaven i esdevenien grassos i llunts; els altres, magres, eren tinguts per "sacs de mal profit". L'esport o la feina bellugadissa en criava de primos; les tasques sedentàries engrandien el volum corporal. Però la guerra ha canviat tot això. El menjar ha d'ésser comptat per a tothom. No hi ha d'haver aquella tranquil·litat, sinó tensió, abrumant per la victòria. Tota acumulació de greix està en deute amb la moralitat de guerra. No, no; aquella panxa no es pot explicar decentment.

L'home ha passat insolentment, verament botit, mirant per sota les parpelles feixugues amb aire de tenir el dret d'estar gras. La consciència, evidentment, és una planta de conreu, com diu Víctor Català. Tammateix, la seva feixuguet el delata; la terbolesa del seu mirar diu clarament que el seu esperit també és greixós. Tèrbol, tèrbol, ben cert! No és pas envejable. La seva rotunditat no amaga pas, sinó tot al contrari, les privacions dels altres. ¡Quantes fatigues estalviades, quants neuliments d'infants s'originen en la seva vergonya!

Resumeixo? Abús d'influència i de confiança, cinisme criminal, derrotisme actiu pel mal exemple — tot això obre el pas a l'home amb panxa. Caldria multar-ho, prohibir-ho, suprimir-ho radicalment.

I les dones? ¿No faràs una excepció per a les fèrmes companyes? ¿No t'agraden ben sanes, grassones, rodones? Oh, el feminisme ha acabat totes aquestes excepcions. Cal distingir, és clar, entre la dona grassa i la dona grossa. La primera, per goig que faci, és la digna (indigna) parella de l'home amb panxa. La segona, per bé que més panxuda, és diferent. Bella, altruista, en aquests temps, la dona grossa! Si es tracta d'aquella mena de grossor que entendràix i anima tots els instints paternals. No hi pensat en ella sola. Continua la funció vital, quan la funció mortal marxa a tota velocitat en fronts i veraguarda. Hi ha el misteri de l'amor. Apassionat? Automàtic? Eixelebrat? Classifico, però no judico. M'inclino.

Però davant de l'home amb panxa, cal que em redrexi, acusi. Amb el front arrugat, la mirada severa, l'assenyalaré amb el dit: "Tu, per què tens panxa? Passa, passa, galfardeu, i aprima't si conserves un petit lloc d'honor. No hi valen excuses. ¿Què dius? Que has donat això i això altre? ¿Gran bergant! Això vol dir que tenies molt més. Apa, calla. Fon el greix, posa el teu pes — com tots els qui l'hem perdut — a la balança."

C. A. JORDANA

DAVANT ELS DIBUIXOS D'APEL·LES MESTRES

"Erem tres: En Tomàs Padró, En Josep Lluís Pellicer i jo. Però el qui més valia era En Lluís Pellicer. Mireu! Mireu!" I Apelles Mestres em duia davant d'un bell dibuix original, una escena de cavallers i soldats, en un interior, a la llum d'unes atxes — i em feia observar la justesa del dibuix, la perfecció anatómica de les figures, la veritat de gestos i actituds, la meravella de llums i ombres. "I tot això, fet de memòria", afegia amb entusiasme.

Pesi o la seva exemplar modestia, per a mi el més gran de tots tres era Apelles Mestres. Es clar, que hem d'estar molt contents d'haver tingut a la vegada, vora d'altres d'altura no tan excelsa, aquells tres grans mestres del dibuix. I és una vergonya molt gran que encara no tinguem — com ja fardien a qualsevol país civilitzat —, uns magnífics volums, on s'estudiés llur personalitat, i es reproduís, ordenadament, tot el que fos possible de reunir en llur escampada obra. Però de tots tres dibuixants la gran personalitat genial, creadora, és la d'Apelles Mestres! Quina delícia, no cal dir-ho, els dibuixos de Padró, i com ens sobten amb llur evocació d'ambient barceloní, d'una època, amb l'elegància i l'agilitat del seu llapis tan nivós, i aquelles caricatures signades amb pseudònim, fetes a correuita, fantàstics joguineigs, o veritables, accentuats, humaníssims, retrats d'homes del seu temps. Com es transformaven en aquella tan àgil mentalitat del gran dibuixant barceloní, i es tornaven pur barcelonisme les influències que havia rebudes del genial mestre francès en tràgiques lletjors, Honoré Daumier, i les del graciós però frívol i afemellat Gavarni! Padró, més resplendent de gràcia i de bellesa i dolçor mediterrània, adreça quan recordava les caràctules monstruoses del primer, era tal vegada més prosaic, però molt més equilibrat i baronivolt que Gavarni. Després, tan en ell com en Pellicer i Apelles Mestres, comparats amb els estrangers que els havien influït, salta als ulls sempre una més àgil rapidesa de ritme, en línies i moviments, un pas més apressat de vida activíssima i joiosa, un do felicitat mediterrani de joia i de gràcia — molt pur i sanitosos.

Així també, en les tivantors plantades en postures vulgars sovint, però plenes de força i salut, dels personatges de Pellicer, tan influïts del naturalisme i el positivisme vuitcentista. Amb tot, Pellicer no és mai fotogràfic; essencialment i accentuadament, geníament, rudeses i fins barroeries de tota una època nostra, en aquelles figures de senyors amb americana sense planxar, calces plenes de plec i arrugues — escola naturalista d'on eixia l'horrible estàtua d'En Clavés —, i aquelles senyores, en les quals els pentinats decoratius i els vestits llampanats i ornadíssims no podien dissimular, ans accentuaven la vulgaritat dels rostres, i, naturalment, de les ànimes. Es en els dibuixos d'època on es sublimava l'art d'En Pellicer — i ara recordo la sèrie prodigiosa per il·lustrar les obres completes de Figaro, vora tantes d'altres —, però el naturalisme groixut, la barroeria, la tranquil·la groixuda d'aquells senyors mal vestits, mal pentinats i mal afaitats i d'aquelles dames revingunes, hi reapareix sovint sota disfresses d'èpoques històriques diverses.

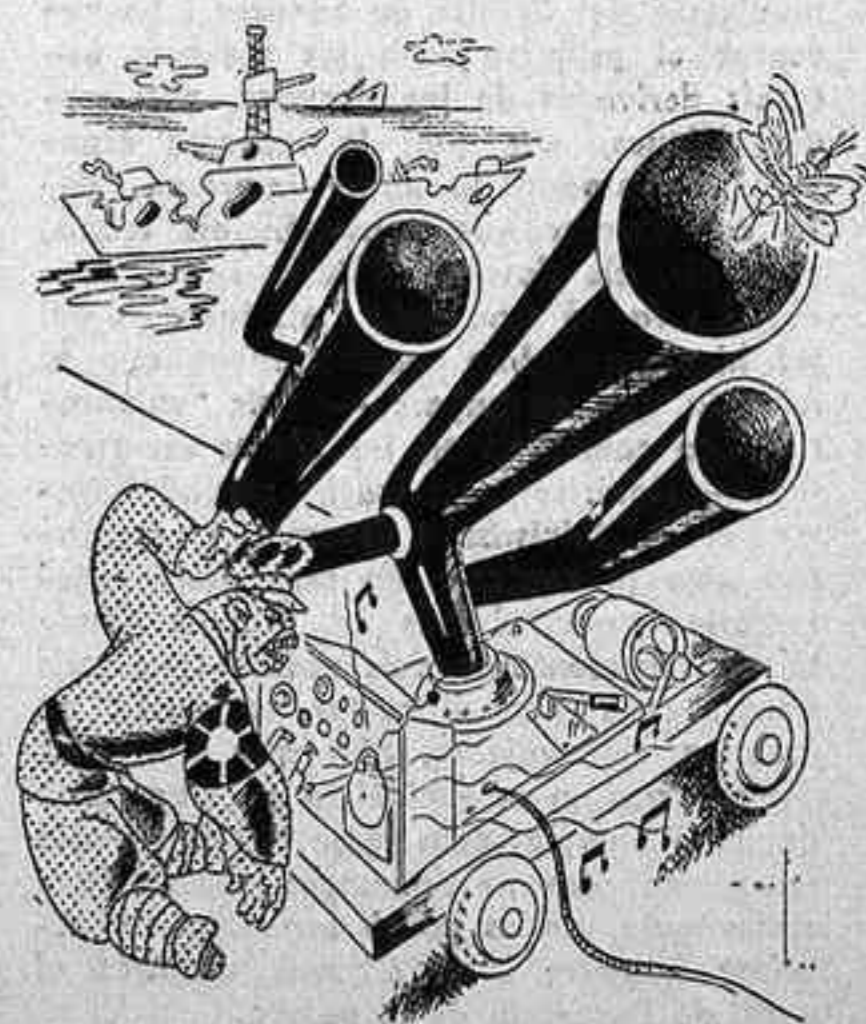
Com es veu, vaig cercant en aquests dibuixants qualitats psicològiques, essències exemplars de cultura, les quals, però, no prejuten res, ara, en el cas d'En Pellicer, envers els seus dots excepcionalíssims d'artista, la seva genial composició, el seu sentit prodigiós de l'ambient i de paisatge, la seva observació d'èssers vius i d'objectes — dels mobles, per exemple, on fa meravelles —, els seus virtuosismes de línies i llums i ombres.

Però totes les amors meves més vives i profundes per a Apelles Mestres. Ah, sí, ningú com ell, ací, ni enlloc del món, podem ben dir-ho, mestre de claror, sobrietat, mesura, gràcia mediterrània, confortadora armoria — barcelonisme platònic destil·lat en les seves essències més pures, elegants i sensibles. (Només una correspondència digna li trobo en tota la història de la nostra cultura: i és, en la gràcia definidora, en la concisió riallera, una mica mofeta, però sempre sònia i elegantíssima, de Bernat Metge).

També Apelles Mestres havia rebut influències de l'estranger. I ben diferents de

les rebudes pels seus dos companys de trio. I és sobretot en ell, perquè és el més genial, on es mostra la ineficàcia, per a explicar un gran artista o escriptor, del procediment mecanístic de certs ocells escarçants de càtedra, en llur rutina de donar importància exagerada a allò de les "fonts" i de les "influències".

Forta influència germànica damunt d'Apelles Mestres. Ja he dit fa pocs dies com, però, l'assimila i la transforma en la seva obra de poeta. Ara bé, la transformació és molt més evident en la seva obra de dibuixant. De la pléiade magnífica d'illustradors i caricaturistes alemanys del segle XIX, qui més van influenciar-lo, dos se'n destaquen. Darrerament encara, expressava la seva admiració i el seu venerador respecte envers ells: Richter, el meu amadíssim "dibuixant de la bondat". I sobretot Guillem Busch, aquell genialíssim caricaturista força oblidat avui, en el país nostre, on fa anys es feien tan belles i pobres (Segueix a la pàgina segona)

GAT ESCALDAT, per MARTÍ BAS —Ja torna a venir a bombardejar l'esquadra!

LA BATALLA DE L'EBRE

ELS MARTIRS DEL 1640

El front de l'Ebre s'ha mogut brillantment. L'Exèrcit Popular de la República ha emprat una operació ofensiva d'una importància extraordinària. La poderosíssima intervenció italo-germànica no ha pogut impedir l'acció, cosa que palesa el que seria la lluita un cop eliminats dels rengles franquistes els nombrosos combatents estrangers.

Les divisions republicanes, en un atac precís, ràpid i fulminant, han travessat l'Ebre i han conquistat vastes extensions territorials; l'enemic s'ha vist obligat a cedir-los el pas, ha tingut immenses pèrdues d'homes i de material i ha hagut de deixar-se fer presoners milers dels seus soldats.

Traversar l'Ebre! Competents tècnics militars estrangers han remarcat la magnitud del gest; des del 1914 no s'havia vist una operació tan brillant. L'Ebre és un riu ample i cabalós, i ha estat travessat en una nit a desgrat de la preparació feixista. Les tropes italo-marroquino-franquistes, després de l'ensulsiada del nostre front de l'Est, no pogueren travessar-lo, malgrat la desmoralització que llavors es produí en l'exèrcit republicà i malgrat la riquesa d'elements que la facció posseïa i la fortitud moral que encomana l'èxit. L'exèrcit de la República, la nit del 22 al 23 de juliol, realitzà la gran gesta, tècnicament impecable, i la realitzà en moments que el feixisme portava endavant el seu atac contra Sagunt i València i que es trobava al front de l'Est fortament atrinxerat i ben proveït. La bonitat del pla elaborat pel comandament de la República i la forma d'executar-lo, han meravellat tot el món.

L'acció pren més relleu si tenim en compte que l'enemic sabia que preparàvem l'ofensiva; ell mateix ho ha confessat cegament.

El feixista posseïa una mentalitat especial; el cervell no li funcionava de manera natural. La seva psicologia respon a un esperit de "matonisme". Per tal de no confessar que ha sofert una derrota, és capaç de les coses més absurdes. Quan la desfeta italiana de l'Alcària, Mussolini en persona escriví el famós article "Gudalajara" en el qual presentà l'exèrcit italià com un perfecte model de desorganització, a més d'atribuir al clima castellà unes condicions rares que permetrien que l'aviació "legionària" no pogués volar i en canvi la republicana es fes mestressa dels aires.

Ara, a fi de no haver de declarar la nostra victòria, Franco ha dit oficialment que l'ofensiva s'ha pogut realitzar gràcies a l'ajut eficaç que li ha prestat la població civil de la seva mateixa reguarda. ¿No s'havia quedat que els feixistes espanyols alliberaven Espanya del "jou bolxevic" i tathom els acollia entusiàsticament?

LA GUERRA D'ESpanyA I L'AMBIENT INTERNACIONAL

La darrera desena ha estat pròdiga en esdeveniments militars i de política internacional referents a la guerra d'Espanya.

En l'estadi exterior, els veritablement democràtics i amics de la pau, del progrés i de la humanitat han fet sentir llur veu amurada de raó amb major intensitat, i el clam justicier, emportat en tota la seva essència a través de l'atmosfera, ha fet vibrar el món sencer. S'ha donat un pas més en el camí de la previsió als estadistes per tal que segueixin la política adient de la qual no s'haurien d'haver apartat mai, si és que realment laboraven en interès de la civilització i de la tranquil·litat als països que regenten.

Els governants, per la seva part, perdent a poc a poc llur insensibilitat suïcida, van adonant-se de la conveniència de canviar d'actitud. Persisteixen les agressions premeditades de l'aviació italo-germànica contra els navells britànics, i això contribueix força a fer obrir els ulls als qui durant dos anys s'han entestat a tenir-los ben closos. Fa unes quantes setmanes, l'ambient oferí clarances esperançoses i, avui, la tendència és l'esbargiment total dels núvols.

El Govern anglès està disposat a no aplicar l'acord anglo-italià fins que no s'hagi solucionat l'afer espanyol, i si bé és imprescindible el sentit del concepte "arrajament de l'afer espanyol", el Comitè de No Intervenció no desisteix, sembla, del seu propòsit d'aplicar el pla de retirar els combatents estrangers que es troben en les files hispàniques en lluita. El Govern de la República espanyola ha contestat la comunicació del Comitè de Londres i ha acceptat el projecte amb les reserves naturals derivades de les llacunes, mig maquiavèliques, del pla; la resposta espanyola ha produït la millor impressió, però cal esperar que contestin els rebels, és a dir, els Governos d'Itàlia i d'Alemanya. La facció espanyola i els invasors del sòl hispànic saben perfectament que la retirada dels estrangers — dels "voluntaris" que combaten en les files insurrectes — significaria el fracàs rotund i immediat del feixisme a Espanya, i no dubtem que la contesta no serà gens satisfactoria o que, si més no, dins el Comitè els representants dels països totalitaris s'enginyaran per dificultar la posta en pràctica del projecte. Fins que les velles democràcies no es decideixin a actuar amb decisió i energia, com feren a Nyon i més recentment davant l'amenaça contra Txecoslovàquia, no es podrà arribar a un resultat falaguer i no s'haurà conjurat el perill de l'extensió de la guerra.

Quant a la política europea no poden oblidar-ho.

Cal reflexionar molt sobre aquesta confessió, que ha sorprès els països més llunyanos. França i els seus homes s'aixecaren en armes perquè no admeterien el resultat de les eleccions del 16 de febrer del 1936, que havien donat un esclatant triomf a les esquerres. Els governants de la vella Europa, però, no volgueren assabentar-se'n mai. Ara tenen una declaració explícita dels franquistes referent a la seva absoluta impopularitat. Els estadistes que manegen la política europea no poden oblidar-ho.

Quant als italians, han reconegut també sense atenuants la victòria republicana i l'han aprofitada per a llançar-se a un nou atac contra França. A Mussolini li ha calgut "salvar l'honor" del seu poble i la premsa ha declarat que els italians estaven allunyats del front de l'Ebre. "Il Messaggero", per exemple, ha pogut tractar amb el major menyspreu els seus aliats espanyols. "Els legionaris" — ha dit — ja no eren a l'Ebre. Després de conquistar les posicions, van deixar-les a les tropes espanyoles, i aquestes tropes de segon ordre no han sabut defensar-les." El Comitè de No Intervenció pot prendre'n nota.

La batalla de l'Ebre continua. Ignorem quins resultats definitius s'aconseguiran; obligats a escriure aquest comentari molts dies abans de la seva publicació, ignorem també quin serà la situació al moment que arribi a mans del lector.

Sigui com sigui, el resultat és magnífic. El pas de l'Ebre té una importància militar extraordinària que res no podria desvirtuar i, alhora, ens dona la pauta de les grans possibilitats de l'Exèrcit de la República. S'ha conquistat molt de territori català i l'avangó no ha estat deturat. L'objectiu perseguit, que era destorbant les operacions feixistes al front de Llevant, s'ha aconseguit plenament.

Que ningú no es deixi portar per optimismes desmesurats. L'optimisme orb és tan perjudicial com el pessimisme sistemàtic. Cal, sempre, sospesar les coses i donar-los el seu just valor. Hem aconseguit una victòria; s'han revelat les immenses virtualitats dels comandaments i dels soldats republicans; les forces feixistes que atacaven per Llevant han hagut d'anar a socórrer les tropes emplegades a l'Ebre. El balanç, fins aquest instant, és, doncs, positiu i dens. És possible que d'ací a pocs dies sigui encara millor; la batalla segueix el seu curs. El que hem obtingut fins ara i l'alligornament portat per la nostra ofensiva, ens han de satisfer i esperar perquè la reraguarda intensifiqui el treball i l'exèrcit pugui disposar de tot el necessari; si l'operació no donés cap més progrés, ningú no es podria sentir decebut. L'Exèrcit Popular ha demostrat a tathom que sap moure's i avançar i que pot posar-se en condicions de superioritat. La batalla de l'Ebre prossegueix i res no fa preveure que serà curta, però que ningú no es forgi il·lusions que podrien ésser, el dia de demà, un destorb per les eventualitats de la contesa que sostenim.

J. ROURE-TORENT

EL RACISME, per APA

Davant els dibuixos d'Apelles Mestres

(Ve de la primera pàgina)

pulars reedicions de les seves obres — fins en els fulls dels calendaris de pared—. (Ah, els meus somnis inefables de nen davant aquelles figures i aquelles històries, i com la vida meua s'omplia per a sempre més dels singularíssims i humaníssims personatges d'aquells dibuixos que he fet estimar als meus fills i hauria de formar part de l'"educació", no diré de la instrucció ni d'allò que se'n diu "Pedagogia", de tot bon europeu!)

Però com transformava, com tornava llum i claredat totes aquestes influències germàniques, Apelles Mestres? ¿Sabeu què en prenia, en realitat, dels seus admirats alemanys? Doncs en prenia justament les qualitats més catalanes i més barcelonines de la seva obra! El goig de viure bé, les amors de la família, de la pàtria, de les gestes racials, de les festes senyalades; l'amor de la natura lliure, dels boscos, dels afores de ciutat; el gust per les contalles i rondalles; i més, de la petita i familiar mitologia de gnoms i fadats i plantes i bestioles i objectes casolans qui parlen. Se'n assemblava el goticisme? No, aprenia de veure més bé, de comprendre el nostre joiosíssim i lluminós i humaníssim medievalisme, tan arrelat a les ànimes nostres, tan fet substància de la nostra substància que no comprendre'l, oblidar-lo o rebutjar-lo és renunciar a l'orgull de ser catalans i bons barcelonins. Bé respelndeix l'alegria de Bernat Metge i de Tirant lo Blanc en la faccía medieoval que en ti-

pus, vestits i perspectives ciutadanes, explícitament — reproducció històrica — o implícitament — tria, sobretot, d'aspectes barcelonins —, corre al llarg de l'obra d'Apelles Mestres i li dona un dels seus essencialíssims caràcters. Aquell medieoval barcelonisme dels sobris i daurats campanars prismàtics, joiosos companys dels colomers rumorosos, tot ho aclareix en la influència germànica que rebia Apelles Mestres; i lleva tota vaguetat i pretensió de romàntica transcendència, (en té una altra l'art d'Apelles Mestres i de ben clàssica!), s'ompla de formes clares, definides; i pels seus boscos de llegenda circulen carícies i rius de marinateda — qui no podien venir-li d'una cultura nòrdica reclusa en boscos i muntanyes.

I el joguineig tan humà i fantasiós de Busch en què l'influa? En això, en fer-li descobrir, a través del gest i el moviment de les figures, mil significances d'humanitat profunda; en donar-li el goig de la minuciosa "narració" gràfica — obra mestra, el "Conde Tal!" —. I tècnicament, ací trobo jo el fet més significatiu per a aquells qui es preocupen massa de les "influències"; una observació només: és molt característic del Busch l'arabesc prodigiós de les seves figures, llurs retorçaments insospitats en que es complia la seva fantasia. Contorsions de tota la figura o de parts del cos, de tal expressivitat, que arriben a ésser tràgiques algunes vegades. I bé, també són característics els retorçaments, en les figures d'Apelles Mes-

tres, i sense cap dubte inspirats, suggerits per l'exemple de Busch. Però... en Apelles Mestres aquests retorçaments expressius de les figures no arriben mai, ni de lluny, a la truculència, a la tragèdia de les figures del genial alemany... perquè en Apelles Mestres, observeu-ho bé, són sempre moviments de dansa! Dancen les seves figures, en àgils postures i armonioses i elegants contorsions del cos o els seus membres, i sovint llurs peus semblen a penes tocar la terra, com alleugerida tota la figura per un sollevament d'ala.

I jo gosó a dir que Apelles Mestres fins en els seus dibuixos de "caricaturista" (veieu les antigues col·leccions de l'"Esquella" i "La Campana", no fa mai caricatura. No fa mai aquell "carregament" expressiu qui accentua la part llesta i passional de les figures. Duia al fons més pregon de la seva ànima un sentit de bellesa i harmonia, qui donava sempre alguna cosa d'amable, de mesurat, rialler i molt pur, àdhuc a les figures que un altre faria més grotesques. Mireu en les seves il·lustracions, els tipus de traïdors, de bruixes, de gent malvada, real o fantàstica, i veureu com són bones persones disfressades de dolentes. Sempre una llum de bonat somriu en llurs rostres qui volen ésser feréstecs o espaventables; en les deformacions de llur cos. ¿No heveu observat que joves són les cares dels seus vells i velles?

Cas "natural" de mediterranisme, com

sa els traïdors que, fa prop de tres-cents anys, van obrir-los les portes de la ciutat i van donar-los resol't d'aquesta manera el difícil problema militar del pas de l'Ebre.

Amb les dades històriques conegudes avui, hom pot reconstituir-se els fets de Tortosa en llurs línies generals, que són aquestes: concentració de nombrosos soldats castellans (trets de llurs cases per lleves forçoses) al castell o fortalesa de la ciutat; intent de les autoritats reials per proveir aquells soldats d'armes i municions i per donar un cop que els permetés d'apoderar-se de la població, on predominaven els partidaris de la causa catalana; alçament victoriós del poble tortosí el dia 21 de juliol del 1640; tractes de les classes altes i de la clerecía de Tortosa amb el comte d'Olivares; cop de força dels realistes el dia 4 de setembre següent i cruel repressió dirigida contra els qui més es distingiren en el moviment popular, quinze dels quals van ésser condemnats a mort.

Es una llàstima que no hagi pogut publicar-se encara el llibre que sobre els fets de Tortosa durant l'any 1640 té compost el nostre vell amic Ferran de Sagarra, que ha aplegat un considerable nombre de documents inèdits, els quals completen els que va publicar anys ha Celesti Pujol i Camps.

Mereixen d'ésser honorats els màrtirs catalans del 1640. I mereixen d'ésser vituperats els traïdors que aleshores hi va haver. Entre aquests van figurar els tres procuradors de Tortosa, és a dir, els tres consellers que formaven el govern municipal. La repugnant fesomia moral d'aquests homes es mostra en la lletra que van adreçar el dia 6 de setembre a la Generalitat. Es un breu document regalimós d'hipocresia i de crueltat sarcàstica. Heus ací la lletra al·ludida:

"Los excessos que han comès los perturbadors de la quietud d'esta ciutat, han arribat a l'últim del desvergonyiment, y nos han obligat a tots els ciutadans a prendre les armes y ab lo nom del Rey Nostre Senyor alcansar cometen, capturar divuyt o vint dels més culpables, han-se'ls fulminat enquestes, y vuy demati se han donat garrots a sis d'ells, y per a escarment públich se han tret penjats de una finestra de la sala de la Procuradoria d'esta ciutat. Ab què resta la justicia ab molta auctoritat y ab la reputació convenient, y lo Rey Nostre Senyor servit com és just. Donant-ne rahó a Vostres Senyories estam segurs los ha de cabre molt gran part de gust vehent-nos lliures de la opressió que patia la justicia."

La contesta de la Generalitat va ésser l'acord que, setmanes després, prenia la Junta de Braços Generals (veritable Parlament de Catalunya) declarant traïdors aquells mals tortosins i mals catalans i expulsant-los de la comunitat legal del Principat.

Al cap de tres segles, l'eterna Catalunya ha reivindicat el poble i els màrtirs de Tortosa amb una làpida d'honor i ha fet d'aquella ciutat una de les pietastes de la resistència a l'invasor. I estem segurs que és ja pròxim el dia de la glorificació conjunta dels màrtirs i els herois catalans de l'any 1640.

A. ROVIRA I VIRGILI

el de Vilanova, amb caràcters ben diferents, no cal dir-ho — que el mediterranisme és riquíssim de caràcters — i qui resisteix totes les influències i suggestions d'altres cultures i les transforma genialment. Tot l'art d'Apelles Mestres és fet de dolça mesura, natural i familiar elegància, sobrietat, entremaliadura senyora, ritme de dansa pertot; ideal armoniós que tot ho embelleix i atempera; goig de la veritat—no de la realitat "naturalística"— qui de l'observació més justa i minuciosa, de la reproducció més justa i exacta, en allò que tria de les formes, en treu formes més belles, sanes, significatives. Homes, plantes, flors, fruits, pedres, evocacions de l'hora, de l'estació, dels canvis de la llum, del núvol o del vent, tot això en el seu dibuix es torna idealitat feta sensible, tangible; ens educa a veure i sentir l'"amabilitat" més real i profunda de les coses que ens envolten. Es lligó per a sempre d'idealitat i bellesa. Per això Apelles Mestres supera en tot moment el perill que hi ha per a tot dibuixant d'encloure's massa en l'anècdota i el pintoresc d'una època. Tota la seva obra palpita d'eternitat.

I heus ací unes meves pàgines més, a honor del mestre, del "meu mestre" essencial de barcelonisme. Agraïment, a través dels anys, d'aquell infant, d'aquell noieta, qui, en terra forastera, però en llar ben catalana, recollia en els dibuixos i les caricatures de periòdics i llibres, de l'Apelles Mestres, les més pures, les més justes essències de la llunyana Barcelona on va néixer.

[S]; en el meu barcelonisme hi haurà sempre la llum, l'elegància, la claredat intel·ligent, la joia que li revelava Apelles Mestres, ben armonitzades amb la sabor, amb l'amorositat de coses tan familiars i tan cantadores i tan plenes de pregonissims afectes, que li revelaven les genials pàgines d'Emili Vilanova.

J. FARRAN I MAYORAL

25 juliol 1938.

PEDAGOGIA DEL CENTRE I L'OEST D'EUROPA

El saló de lectura és un dels llocs d'esplai més freqüentats. Hom hi rep diaris, periòdics i revistes de molts indrets de la terra. Naturalment, en diverses llengües. Els més abundants són anglesos o nord-americans, alemanys, txecoslovacs i suïssos, d'acord amb la procedència de la majoria dels educadors. En més petita quantitat també n'hi ha de grecs, russos i àrabs. No són recollits sistemàticament. L'objecte és limita a distreure els moments d'oci dels deixebles.

Així i tot, quin efecte que fa la diversitat de fotos, tipus d'impresimta i sistemes de compaginar! Com es belluga la intel·ligència pels secrets de línies que bé de vegades ignora el que diuen!

Per això, fora de les hores de classe o de les d'esport, l'estança és plena de gom a gom.

En general, els deixebles d'Amèrica quan arriben a la institució són suaus de tracte, però al cap de poc treuen el ca-

racter i ofereixen dificultats de tota mena. Troben estranyes les normes de qualsevol organització, i es queixen, inventen excuses i fan rebombori.

Per això en l'argot inevitable que un dia o altre apareix en tota escola, uns camins amb gràcia i altres vegades amb passió, els alumnes de la vella Europa anomenen els de l'Amèrica del Nord, "peaux rouges", i els de l'Amèrica del Sud, "betail argentin".

La natació és el pa de cada dia de les escoles internacionals. A l'hivern, a l'interior, en piscines d'aigua temperada. Durant les altres estacions, a ple aire, a la mar, als rius, o en llacs.

En aquests casos el professor que forma els alumnes, i no un auxiliar o ajudant, esguarda llurs moviments, es fica a l'aigua amb ells i es posa a nedar, no pas per ensenyar com es fa el nedar o s'aguantant la respiració, sinó per adherir-se al goig de la juvenalla. Perquè els deixebles de les Escoles Noves, a còpia de jugar amb les ones, poden donar lliçons als peixos de la mar.

Ara mateix veiem com suren llac endins uns trenta copets de noi que de lluny fan l'efecte de poms de barana. Parleu una estona amb ells, però, i us adonareu del que saben.

Als jardins de l'establiment s'han barallat dos alumnes. Empentes, puntades de peu i cops de puny. Amb tot, no és perquè la sang no ha arribat al riu que no cal estripar-los les vestidures. Hi ha altres consideracions.

L'institi combatiu, més o menys desenvolupat, el té tothom, i el tenen també les criatures. Una mica de serenitat, doncs. No fos cas que empitjoréssim les lleis de la natura.

Hem cridat els belligerants. No pas per engegar discursos, fer cara d'enfadat i altres històries més o menys curioses. Ha estat per a encarregar-los un treball dels que sabem que els interessen i que ara executaran en aules diferents. Ben entès que la tasca no és un premi, ni tampoc un càstig. Una desviació d'energies, i prou. Per això cada belligerant triarà, entre diversos temes, el que més li plagiui.

Les passions s'han apaivagat. La pausa servirà per a estudiar-les.

Quan els cinemes de la capital fan una pel·lícula que val la pena, els pensionistes la van a veure. Havent dinat, doncs, hem fet cap al "Théâtre Lumen", tocant al pont Bessières, amb una quarantena d'alumnes. Presenten "Ben-Hur".

Els deixebles l'han seguida amb una atenció inusual durant més d'una setmana l'han comentada dins i fora de les classes. Uns han dibuixat de memòria, o han inventat, escenes bíbliques. Altres han escrit resums de l'argument, que han servit d'exercici de llengua francesa.

L'escola és a bord de l'"Helvétie", un dels vaixells que posen en comunicació

diària Ginebra, Coppet, Nyon, Alth, Rolle, Thonon, Morges, Ouchy i altres poblacions, suïsses o franceses, d'una i altra banda del Leman. Va a una festa de Montreux.

Als nois procedents d'Amèrica, de trobar-se enmig de l'aigua no els ve de nou. Però alguns del Continent viatgen en vapor per primera vegada. Uns i altres recorren departaments de la nau i, com els arúspex de la Roma antiga, li examinen les entranyes, que aci no serveixen, és clar, per a cap mena de presagi, perquè la víctima no és víctima i gaudeix de pulmó sans. Després acosten amb els binocles el panorama dels encontorns, desapareixen màquines fotogràfiques i junt amb professors fan comentaris sobre la navegació, el llac i els indrets geogràfics. Quanta alegria entre els minyons!

Més tard constatarem els fruits d'aquesta anada.

Hi ha infants de la rodalia que no s'atreveixen a venir a jugar a l'escola, però els de l'escola, si l'ocasió sorgeix, juguen amb tothom que troben.

La cursa de luges que avui han organitzat els nens de Pully, llogaret de carers costeruts i encantaments, n'ofereix una prova. Els nostres hi han acudit de seguida i damunt la neu corren com dimonis amb llurs vehicles.

No els senti? Quina cridoria! Ja són amics! Ja s'aconsegueixen- Ja es posaran d'acord per a tornar-hi un altre dia!...

S'han d'admetre en una institució docent no importa quins alumnes? Si els que arriben no són coneguts, com passa a les escoles internacionals, sobra la pregunta. El problema, si hi ha lloc, apareix després.

Es precisament el cas de G. Aquest jove, de divuit anys, en els primers moments d'ésser entre nosaltres fou objecte d'una expectació poc habitual. Elegiant i fi de tracte, es movia com un argent viu i parlava amb una elocúncia desacomunada. Sobretot a l'hora de menjar, que era per a ell l'hora de les gràcies, hi havia empentes per escoltar-lo. Però al cap de vuit dies començaren a faltar de les cambres dels deixebles metalls encunats i altres representacions monetàries. Per quina causa? Els professors interns l'advertirem a l'instant.

Les Escoles Noves senten la pedagogia com cap altre establiment, però no són reformatoris per a nois adolescents. Tret d'exemples rars, tampoc no són laboratoris d'assaig per a casos excepcionals. Per això els infants moralment normals reben una educació idealitzada, però els altres, com va ocórrer amb G., se'ls torna immediatament a casa.

La medicina ha creat una sèrie d'instituts per al guariment de certes malalties. El mateix ha fet o hauria de fer la pedagogia.

Per LLOBERA

NOVEL·LA SOCIAL ALEMANYA

Hi ha una Alemanya apassionant, l'Alemanya que va del 1850 al 1900. És l'Alemanya de Metternich i de Bismarck, de la lluita contra d'Austria, de la guerra franco-prussiana, de l'organització del nou imperi, l'Alemanya que ja ens permet veure la falç conada que han clavat al capitalisme les teories de Lassalle i de Karl Marx. Jo hi penso moltes vegades quan em sento massa enlluernat pels temps alemanys que presideix Goethe.

Sis o set novel·listes circumferencien el panorama dels homes d'aquest temps. A través d'ells, es poden endevinar ja molts dels esdeveniments de l'actual Alemanya.

Fou Guyau en: "L'art des del punt de vista sociològic", qui ens va dir que "la novel·la autèntica és història, molt més història que la mateixa història". En l'obra de Gustav Freytag ja s'hi troben espurnejants iniciacions al social democràtic i a l'odi als jueus. Hi trobem també un fort menyspreu per la democràcia de França i una exaltació nacionalista perillosíssima: inici de la d'ava. I Freytag, a la seva època — sortit de la classe mitja —, es deia portantveu del poble. Cal prendre'n nota. Fins ara el poble, com a poble, no s'havia pas tingut en compte. El poble, molt sovint, ha tingut per portantveus homes del burgesisme de la classe mitja. I el burgesisme de la classe mitja tendeix sempre a l'enfilada ascensional. No és, doncs, pas var que Hitler hagi fet la seva reculant revolució sobre els fonaments d'aquesta classe mitja a la qual, ja Freytag, "novel·lista del poble", va ensenyar a cantar la dansa de les espases, posada en boca d'un aborígen: "Ing, el vándal".

Freytag es deia aleshores: "patriota nacional liberal". Ferdinand Lassalle el saludava, capell llevat, amb aquests mots: "Herr Gustav Freytag der Literaturhistoriker", el senyor Gustav Freytag, historiador literari. Aquests "Herr", davant del nom del novel·lista patriota, nacional, liberal, pren un to de menyspreu irònic que retrata de cos sencer a Freytag i ens posa en guàrdia davant d'un patriotisme que era prussià, d'un liberalisme que era protestant calvinista; l'un i l'altre barrejats amb el nacionalisme de l'autor de: "El Passat Alemany", autor que es deia alemany del món, però que lluitava en secret perquè el món fos Alemany.

Quan la història d'Alemanya és ombrosa

RECORD PERIODÍSTIC EMOCIONANT Una abraçada de Gorki per a tots els escriptors catalans

1905. A finals de gener, els diaris notifiaren que en la ciutatella de Pere i Pau, del Petersburg tsarista, l'escriptor Màxim Gorki havia estat empresonat. La figura del novel·lista rus es va convertir entre la intel·lectualitat en la de l'home del dia. Corria la veu que Gorki anava a ésser afusellat. I així era.

N'hi va haver prou que els consciències s'assabentessin dels propòsits de Nicolau II perquè un gran periodista espanyol, el valencià Lluís Morote, es produís immediatament amb desinteressada i humanitària activitat. Home fonamentalment bo, Lluís Morote, emparador de tota causa justa, es disposava a salvar Gorki. ¿Com, de quina manera i amb quins mitjans?

El periodista Morote — íntim de la majoria dels intel·lectuals catalans d'aquell començ de segle —, per telèfon va posarse en relació amb Miquel Utrillo al qual calia associar a l'obra de llibertat Gorki. Junts Morote i Utrillo pot ben bé escriure's que en pocs dies varen remoure la intel·lectualitat europea. Gairebé un Himàlaia d'articles i telegrams arribaven a escriure! Associaren a la finalitat que perseguíen Anatole France, Paul Adam, Octavi Mirbeau, el socialista Marcel Sembat, així com el novel·lista Gaston Leroux, íntim de Morote, i els intel·lectuals espanyols. El resultat fou que en l'autocràcia tsarista, que l'any 1905 donava exactament la sensació d'un salvatgisme organitzat, va ressonar el crit d'indignació que llançaren els esperits il·lustrats de totes les nacions i singularment d'Espanya i França. Finalment, encara que sotmés a procés, Gorki abandonà la ciutatella de Pere i Pau, o sigui la Bastilla russa, el 28 de febrer de l'esmentat any. Alliberació promoguda pel periodista valencià Lluís Morote. A primeres hores d'una matinada d'estiu (1907), en la terrassa del desaparegut Cafè Continental, Morote, molt emocionat, ens relatava com fou que Màxim Gorki l'estrenyès entre es seus braços manifestant-li que l'abraçada era per a tots aquells escriptors i artistes espanyols que l'havien salvat de la pena de mort.

Lluís Morote, emportat pel seu gran temperament periodístic, va proposar-se sotmetre Gorki a una entrevista per a el "Heraldo de Madrid", on l'entrevistador escribia. Morote, a la fi del segle passat, havia entrevistat Tolstoi en Jasnaia Póliana; el president Mac Kinley, a Washington; el Papa Lleó XIII al Vaticà; i el "cabecilla" Màxim Gómez en el cor de "la trocha" cubana, que per cert va sotmetre el periodista Morote a un Consell de guerra del qual es va salvar d'ésser afusellat per donar-se la casualitat de dur en una butxaca un número d'"El Nuevo Régimen", que dirigia Pi i Margall, periòdic que defensava l'autonomia de Cuba i del qual era redactor Lluís Morote.

Quan aquest visità Gorki (març del 1905), en una pensió de família, d'un poblet del Bàltic que els russos tingueren la pensada d'anomenar "petit Edimburg", molt prop de Bildershoff, Morote es va

trobar davant d'un bordegàs, rústec, alt, amb sabates negres de mujic fins a meitat del genoll, sense coll de camisa i amb una brusa, blava, tot ell desgarbat, que li allargava la mà i li dirigia la paraula en rus.

"Sí, aquell era Gorki — ens deia Morote —, el mateix que va passar anys de la seva vida exercint els oficis més humils, passant fam i formant-se a si mateix. Però era impossible entendre's amb Gorki. No parlava més que rus i no comprenia altra llengua que la seva. Ell estava desesperat i jo també. Tot d'una, Gorki, cada vegada més nerviós i agitat, desapareix."

— I com ho vares solucionar? — inquirí Carles Costa.

— Va tornar al petit saló on em trobava llançant crits en rus, i jo us diré que gairebé els llançava en castellà, però quan menys ho esperava en el dintell de la porta apareix una dona, una formosa figura de dona, tota vestida de negre. Aquella dama era Madama Andreeva, actriu del teatre rus de Riga. Es convertí en la nostra ínterpret. Gorki, recolzat en la intel·ligent traductora, em va contar que la seva intervenció en la Revolució de 1905, es va reduir a un sentiment de pietat. Recordo que el novel·lista de "Tomàs Gordieoff" em contava: "Jo mai en la vida no he parlat amb el pape Gappony, ni he escrit proclames. No vull parlar del meu captiveri, ja que per altres martiris forço més durs he passat en aquesta vida, però res no em feia sentir tant el pes de la presó com aquella sèrie de petites coses que en la ciutatella de Pere i Pau ofenen la dignitat humana. L'escorcoll diari i fins l'escorcoll minuciós de les carns de l'emprisonat, la privació de llibres i periòdics, la prohibició d'escriure i rebre lletres i veure sempre al davant dels meus escarcellers amb la por que em suïcidés... Era, sense jo saber-ho, l'espant i el terror de l'autocràcia... Naturalment, voreig caure malalt a conseqüència de tantes vegades que em sotmeteren a l'escorcoll, em deixaren nu en el calabós fred i gelat de la ciutatella. Quan ja em varen veure allitat, aleshores un guardià em proporcionà la millor medicina: paper, ploma i tintor."

El periodista Morote, aquella matinada del Continental, ens contava tot el que li digué Gorki, i nosaltres insistíem en detalls i el nostre amic comunicava tanta vida al relat, que malgrat el temps transcorregut, any i altre any i més anys, hem recordat, almenys en esperit, tot el que escoltàvem. Perquè la veritat és que arribà un moment en què Carles Costa, Francesc Aguirre i jo diríem que sentíem la veu del novel·lista de "Els Vagabunds". Morote continuava així: — I em va dir, Gorki: "En aquella presó, tremolant de fred i partint-me el pit l'estosseu, voig escriure "Els fills del Sol", que no són altres que els fills del Sol, pare amorós i fecundant. Evocar el sol en una presó de la Rússia dels tsars, talem és cosa indubtable de deliri. Però beneït sigui el deliri, que em permeté escriure la millor obra de la meua vida!"

Gorki a Catalunya... August Barbosa, escenificà mestriolament un conte gorkià, l'estrena del qual va tenir lloc al Romea. L'escenificació duia per títol, "El pop de la platja". Per a Enric Giménez, vaig traduir, "Dans les bas fonds", que l'actor català va donar a conèixer en el Circ Barcelonès i en la nit del seu benefici (1905). Per mitjà de Lluís Morote, arribà a les nostres mans una lletra de Gorki. A Giménez i a mi ens esbòrgà l'alegria.

Però cal escoltar encara Morote, el qual referint-se a tot el que motiva ara aquesta rememoració, deia: "Gorki, continuava parlant i l'actriu Andreeva traduint al francès. Gorki preguntava en què va consistir el missatge de la intel·lectualitat d'Espanya al Govern autocràtic de Rússia i qui eren els qui el signaven". Jo — anava dient Morote — vaig passar-me una llarga estona escrivint els noms principals en la filosofia, en les lletres, en les arts, en la ciència... I referint-me en la memòria, vaig anar apuntant gairebé tots "els meus i els d'Utrillo", això és, Galdós,

GORKI. EN RETORNAR A MOSCOU L'ANY 1929

Pau Iglésias, Rossinyol, Felip Cortiella, Unamuno, Salvador Villegut, Guimerà, Ramón Casas, Antoni Palomero, Navarro Ledesma, Enric Borràs, Puig i Ferrater, Enric Granados, Azorín, Francesc Pujals, Isidre Nonell, Pius i Ricart Baroja, Valentí i Camps, Romà Jové, Alfred Calderón, Jaume Pahissa, Ruben Darío, Josep A. Peipoc, Pompeu Gener, Gutiérrez Solana, Ignasi Iglésias, August Barbosa, Valle Inclán, Enric Giménez, Apelles Mestres, Pujolà i Vallès, Pere Corominas, Màrius Aguilar, Rovira i Virgili, Lluís Companys, Jacinto Benavente, Pous i Pagès, Ricard Canals, Ramon Raventós, Rafael Padilla, Lluís Bagaria, Carles Costa, Josep M. Pascual, Ramon Nives Pastor, Alexandre Soler i Rovirosa, Nogueras i Oller, Miquel Llobet, Joan Pijoan, Magí Sandiumenge, Doctor Turró, Josep Clarà, Josep M. Xiró, Joaquim Borralleres, Federic Urales, Siliveri Lanza, Darío de Regoyos, Joan Mestres, Joaquim Pena, Josep M. Jordà, Víctor Català, Pompeyo Creuet, Juli Marial, Carles Capdevila, Jeroni Lanné... i tants i tants d'altres... A mesura que jo anava escrivint noms d'artistes i periodistes del meu país, com si el veies encara, se'm presenta al meu davant Gorki, oprimit el braç de l'actriu Andreeva i obligant-la a demanar més i més coses de totes aquelles personalitats de fama de Madrid i de Catalunya. I ho feia amb una alegria tan infantil i talment com si el rodegessin "Els fills del sol", els personatges simbols amats per Gorki!"

Rafael MORAGAS

lisme. L'aristocràtic alemany fa marxa enrera i s'anivana en un somni d'edat mitja, mentre el poble s'adona que compta amb heroïnes com Beatriu Hardey, que recorda Rosa Luxemburg. I els germans Danmar i Siegbert Wildungen es colzejen amb Leinfrost, el revolucionari de mitjans violents, i amb Armand, el comunista, i amb el Major Werdeck — l'exèrcit —, i amb Egon, fill de reis, felicitment deslliurat del poder.

Entre "Els Germans Serapion" de l'obra de Hoffman i "Els Germans Serapion" que formà el grup revolucionari, constituït a Leninograd, i que aplegà des de Fedim Ivanov fins a Lunz i Kaverin, hi ha "Els Nous Germans Serapion" (Die neuen Serapionsbrüder), de Karl Gutzkow.

"Els Nous Germans Serapion" emmarca el panorama de la situació d'Alemanya l'endemà del 1871. El llibre encara és viuíssim. Molt del que tancà ens arriba viu i profètic. Vegi's: "Tant de bo que la corona imperial alemanya no necessiti un renovellament constant de victòries per a provar la necessitat de la seva existència." Hitler, l'hereu de l'imperialisme alemany coronat, necessita també un renovellament constant de victòries per a provar la seva necessitat d'existir.

A través de la novel·la social alemanya del període del 1850 al 1900 (Waldau, Fontana, Gutzkow, Sprenghagen, Freytag, etc.), es poden seguir les epilèpsies i crisis de les dues Alemanyes, la vella i la nova; la destinada a desaparèixer i la que segeix, encara, essent una ànima sense cos.

Ramon VINYES

TALALAIA

— escriu Freytag —, el geni de la massa treballadora preparant l'avenir. Quan Alemanya apareix gloriosa — amb Luter o amb Frederic II —, és quan una personalitat, amb totes les qualitats "de l'època i del poble", li presideix els destins. Fins ací, Freytag, Cas Hitler, pregunto?

Es també Freytag qui, en referir-se a Goethe i Schiller, diu: "La literatura alemanya ha realitzat un meravellós miracle i ha resolt un gran problema: donar ànima a una nació que encara no tenia cos. Acceptat. Però val a dir que el cos que la majoria dels polítics alemanys, en el poder, han donat a Alemanya no ha estat pas digne de l'ànima que li donaren els seus pensadors, els seus poetes i els seus literats."

L'autor que escollo sosté que el caràcter de la nova època és l'educació de l'individu i el poble per l'Estat. Però Freytag, a mesura que avança en la seva hora, en tocar ja el present dels seus "Quadres del Passat Alemany", es refusa a seguir els moviments més importants de l'època i, com a perfecte burges, com a personalitat absoluta de classe mitja, s'espanta, recula i pren una posició antirevolucionària. L'acció de la Revolució Francesa, al portal del segle XIX, el contrau i té per als emigrants francesos paraules de menyspreu: "Arriben a Alemanya com ocells precursors de tem-

pesta". Freytag deixa els "Drets de l'Home" per anar a les teories pan-germàniques de l'historiador Sybel.

EL MATEIX TEMA, ENCARA

Novella social? Definim-la. Novella de tesi social és la que vol obrar directament damunt del conjunt o damunt d'una part de les relacions entre els homes. A França: Balzac?, Zola? Balzac, més amplemunt.

A Freytag li oposo Gutzkow. (Un dia estudiàre el teatre d'aquests dos autors.) En la revista: "Deutschland", Gutzkow feia seves les paraules de Heine: "Els escriptors de la Jove Alemanya no diferencien el viure de l'escriure, ni separen la política de la ciència de l'art ni de la religió." Programa d'escola romàntica, medullar en el romàntic de Guimerà i ho apunta en passar — malgrat els que no saben veure d'ell sinó les exageracions romàntiques.

He dit que hi ha una Alemanya apassionant; l'Alemanya que va del 1850 al 1900. En aquesta Alemanya es lluita a ferissadament contra el despotisme i s'hi sent grifolar l'Alemanya nova. Talment com deu esdevenir ara. Sota de la crosta de l'Alemanya tradicional, closa sota de la purulència, s'hi deuen trobar germens sans que desconeixem, forces explosives d'alliberament.

La mort de Goethe (1832), marca el fi d'un període literari alemany, afelbidíssim. Metternich pesa aixafador. Minant-li la pena, sentim passar el llibre de Lorenz Stein: "Socialisme i Comunisme francesos". Marx i Engels fan els seus debuts a París. Heine escriu els seus: "Teixidors", inspirat en l'aixecament dels teixidors de Silèsia. (Després els havia d'escriure Gerhart Hauptmann.) Gutzkow llança la seva obra: "Els Cavallers de l'Esperit", cop d'ull damunt del regnat de Frederic Guillem IV i les primeres manifestacions del socialisme, símbol d'un bell somni d'humanitat.

Quina gran trepidació, a la vegada afonadora i constructiva, travessa l'obra! Quin quadre més ample! S'hi barregen els moviments de l'esperit i l'ascensió de l'industrialisme; hi té repercussió la terrabastada de les teories de Fourier, Proudhon, Leroux, Louis Blanc; s'hi mouen personatges que van embruixats vers destins millors. L'Alemanya tradicional se'ls afeixuga damunt les espalles i deixen endevinar un misticisme ingènit, que és el que ha precedit el misticisme còdic del nacional-socialisme.

BALZAK

ENTORN DEL "MODERNISME"

La revisió d'alguns aspectes artístics del 900 barceloní, iniciada per Joaquim Bos i Gich en aquestes pàgines, m'ha fet pensar que potser seria interessant de parlar del "Modernisme", d'aquell moviment que va caracteritzar-se, tant per la influència extraordinària que en el seu esplet va exercir, com pel fet d'haver desaparegut sense gairebé deixar rastre, quan va estroncar-se l'engrescament de les gents.

Es possible que algú consideri prematur el meu comentari entorn d'un art que va enlluernar la generació avant-dorera, però han passat de 35 a 40 anys d'ençà que va iniciar-se, i entenc que aquests comencen a ésser suficients per a enfocar-lo en perspectiva i dir alguna cosa a propòsit d'ell.

Dintre del moviment modernista, creiem que cal distingir dos aspectes ben distintes. Un, el que podríem anomenar esperit innovador del moviment, lligat amb l'Agrupació dels "Quatre gats", creada pes Rosinyol, Casas i Clarassó, i que, amb la introducció de les tonalitats grises no sols va influir extraordinàriament en la nostra pintura, sinó que va posar-la en contacte amb més d'una de les tendències que aleshores feien fòrrola a París; i, l'altre, el que podríem anomenar de les manifestacions externes com: el gust per les composicions entrelaçades, l'ús de la xelina i els cabells llargs, aquelles figures de dona idealitzades a base d'entortolligar llurs cabells estilitzats amb motius florals, i vestides amb túniques de plects vaporosos o indefinibles... En pocs mots, tot el que el modernisme va tenir d'espectacular i d'efímer.

Es cert que aquesta tendència va trençar molts motlles vells i va influir molt en el desenvolupament de la imaginació dels projectistes; però cal reconèixer que la manca de control de la majoria d'ells va ésser el seu més fort enemic, i això ens porta a la memòria el que contava el pintor Joan Llimona d'un cert fuster veí seu, el qual, en voler justificar l'excentricitat dels seus treballs, li deia: "Desenganyí's, senyor Llimona: la qüestió és matar la recata."

Això explica que fos aquesta mateixa llibertat el que més va contribuir en el seu descrèdit prematur, ja que, contràriament al que és una norma de bon sentit, en lloc de fixar unes regles que llimitessin la fantasia del projectista i aguditzessin el seu enginy, a fi de trobar formes que tinguessin un cert to i una harmonia de conjunt, va predominar la dèria de crear-se cadascú un estil propi i la manca d'unitat en el conjunt va fer impossible el normal desenvolupament del moviment.

Una altra de les característiques del modernisme, va ésser el seu sentit decoratíu i, com a tal, eminentment gràfic, és a dir, de conceptualització plana i no plàstica. Això va fer que, en ésser emprat en la decoració d'interiors o en la instal·lació de botigues, calgués donar-li una certa plàsticitat a fi que tingués una mica de cos, la qual cosa, per haver estat interpretada, la major part de les vegades, d'una manera falsa i poc sòlida per part d'alguns decoradors mancats de gust, determinà un amanerament que privà el modernisme d'assolir l'èxit que li hauria permès imposar-se.

Això no vol dir que alguns decoradors i moblistes, coneixedors de l'estructura, no aconseguís reeixir en algunes de les seves interpretacions, i que si avui s'intentava una revisió no fos possible trobar algunes peces resoltes amb un innegable bon to; de tota manera, cal reconèixer que el modernisme només va adquirir una certa solidesa quan el qui l'interpretava aconseguia donar-li un sentit plàstic, i avui es pot dir que si Gaudí no hagués estat un home d'una independència tan accentuada, potser hauria pogut aconseguir una veritable regeneració del modernisme. En són una prova els interiors de la Casa Batlló, en els quals va aconseguir el que només han assolit les millors realitzacions de l'art modern: un acord perfecte entre l'omblament i la decoració de les habitacions. Per altra part, el sentit del color que En Gaudí tenia com pocs, hauria corregit la manca de to i de qualitat, que les entonacions pàl·lides, a base de verds i morats,

acostumaven a donar a les interpretacions del modernisme.

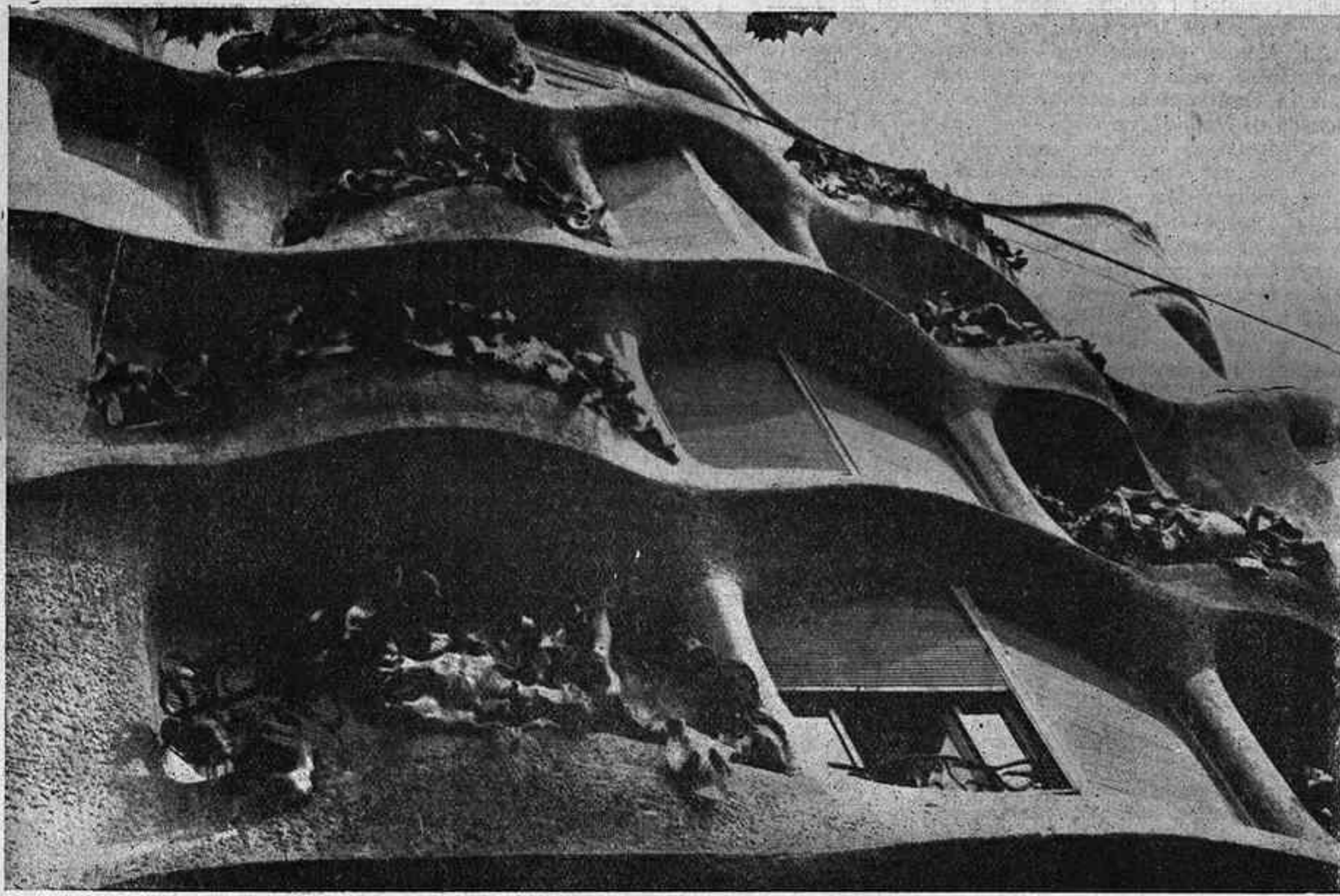
Una altra de les conseqüències d'aquesta manca de lògica i de bon sentit, va ésser la necessitat ineludible d'emprar materials pobres, i, donat que la fantasia dels projectistes imposava preferentment l'ús de la fusta bugida, que la pintura dissimulava convenientment, resultà que, àdhuc en l'ús d'aquest material, calgué usar les qualitats inferiors per damunt de les fustes riques i d'importació.

Per tots aquests motius, es comprendrà que, com hem indicat al començament, el modernisme desaparegués sense massa rengaça per part dels qui tenien un xic de bon gust i que, com a contrapartida de la seva desaparició, s'imposés el retorn als

estils històrics que, amb un predomini dels estils Renaixement, Barroc i Lluís XIV i Lluís XV, varen imposar-se durant els vint-i-cinc primers anys del segle actual.

Es per això que entenem que val la pena de prendre posicions, puix que, tenint en compte el predomini de la receta en l'art decoratiu dels nostres temps, es podria operar una reacció que ens portés a l'extrem oposat, el dia que s'iniciés una virada en el gust. Es per això que podria ésser extraordinàriament favorable al nostre art decoratiu que, ja des d'ara i d'una manera gradual, intentés un retorn a les formes equilibrades a base de línies adients, tot i prevenint-se contra els inevitables estralls d'un canvi de gust sobtat.

Ramon de P. VAYREDA

A PARIS

El 32 grup dels artistes d'aquest temps al Petit-Palais

El grup 32 que presenta en les seves sales el Petit-Palais està compost d'artistes fidels a les doctrines del cubisme. Dos dels teòrics d'aquest moviment, Albert Gleizes i Metzinger capitanegen el grup seguits d'alguns deixebles. Algunes de les obres de l'un i de l'altre són d'abans de la guerra europea, quan aquests artistes veien en el quadre una superfície organitzada i tumultuosa que s'ha apaivagat a poc a poc per a cedir el lloc a intencions decoratives, intencions en les quals excel·leix sobretot Gleizes els ritmes del qual no estan gaire lluny dels ritmes plàstics de Desvallières.

Els deixebles són Ferat, les figures allargades del qual voregen, amb llur colorit clar, l'estil monumental; Survae que retalla els personatges i agrupa llurs fragments en una mena de sobrealisme elemental; Herbin, autor de teles obsessiònals; Valmier, certs quadres del qual apareixen com un subtil mostrari de colors; Sonia Delaunay, la pintura de la qual és agradable amb els seus exercicis de discos acolorits, però esdevé feixuga i sense gràcia a la recerca de la semblança plàstica. Yan-Bernard Dyl segueix el mateix camí que Gleizes i Metzinger, i resta cerebral i voluntari. Excepció feta dels caps del grup, hom té la impressió d'un conjunt de coristes. Hi manquen, entre els pintors, les grans "vedettes" com Braque i Picasso.

Un lloc és reservat a les obres del malaguanyat Duchamp-Villon, mort a la Gran Guerra. Hom torna a veure amb gust i interès les poques escultures, d'impeca-

ble cadència, en les quals feia jugar la llum sobre formes estilitzades i sintètiques. La influència de Duchamp-Villon regna encara damunt certes escultures i mant pintor no hi fou insensible. El mateix Roger de la Fresnaye li deu molt. Duchamp-Villon domina els seus joves seguidors presents en aquest grup: Czaky i Gio Colucci. Aquest darrer recull les formes i les

reuneix en arabesques en la pedra i la ceràmica.

En definitiva, el cubisme apareix, ací i allà, com un art a tendències col·lectives. Els seus resultats són el mosaic o la ceràmica, són els bells plats del grup Moly-Sabata que ha fundat i que dirigeix Albert Gleizes, incomparable director d'orquestra.

CARNET DE LES ARTS

Claude Roger-Marx és un dels pocs historiadors d'art francesos perquè és precís, perquè evita el pintoresc i les divagacions metafísiques (caves a tants d'imitadors d'Elie Faure) quan explica el geni dels mestres i els situa en llur època. No li demaneu, doncs, d'estudiar amb la mateixa convicció Delacroix, Piero della Francesca o Miró. Claude Roger-Marx només té pocs amics: Corot, Barrye, Jonkind, Renoir, etc., que coneix molt bé i dels quals s'allunya amb recança.

Es per aquestes raons d'amistat que el seu recent "Daumier" (llibreria Plon) és tan viu. Revela el millor que tota altra obra la universalitat del geni, la força, la modestia, la bondat d'aquell déu masle, tot d'una peça, que sapigué, com Balzac, imaginar el real, ésser historiador vehement del carrer, l'heroi el coratge cívic del qual serà sempre un exemple i el mestre pintor igual als més grans.

A un text exempt de xerrameca, un text digne del model, calia una presentació de

qualitat. El respecte de les obres dels mestres és avui dia massa oblidat per certs vulgaritzadors perquè la perfecció dels gravats i l'excel·lència del tiratge d'aquest nou "Daumier" no siguin assenyalats.

Paul Valéry a la "Nouvelle Revue française" detalla alguns records sobre el pintor Degas i sobre Clemenceau que presenta com "un personatge curiosament egoista, jacobí, absolut, aristòcrata dels més menyspreadors, burleta universal, sense amics menys Monet, però amb fidels: dur, amic d'ésser temut, capaç d'estimar un poble, de fer-mar-lo fins a la salvació, home de plaer, d'orgull, de perill, que adorava la França i menyspreava tots els francesos."

Al costat d'ell, el pintor Degas, "l'home de món més desdenyós dels sufragis, el més ignorant dels negocis, el més insensible als encisos del lucre", i que trobà Georges Cle-

menceau, al qual explicà la seva "concepció alta i pueril: si estigués al poder, la grandesa del seu càrrec ho dominaria tot per a ell, menaria una vida ascètica, s'instal·laria en la vivenda més modesta."

-I Clemenceau, què us ha contestat? -Em clavà una mirada... d'un menyspreu!

Una altra vegada, Degas ensopegant amb Clemenceau a l'Òpera, li diu que aquell mateix dia havia anat a la Cambra.

-No podia, durant tota la sessió, explicar, treure la vista de la porteta lateral. M'afigurava constantment que el "paysan du Danube" entraria per allà...

-Mireu, Degas, contestà Clemenceau, no l'hauríem deixat parlar!

Retrobem el caràcter d'un individu tant en les seves actituds com en els trets del seu rostre. El gran artista txec Adolf Hoffmeis-

ter, que és capaç de trobar l'expressió més suggestiva d'una cara, sap també fornir amb un arabesc extraordinàriament viu la "fitxa" del seu model amb els seus gestos familiars, els seus tics, el seu volum en l'espai.

Els retrats de Hoffmeister (Chesteron, Huxley, Valéry, Aragón, Le Corbusier... tan evocadors entre cinquanta altres) són obres d'art completes que donen el plaer doble d'un tret intel·ligent i sensible i de la traducció de la psicologia dels personatges escoltats per l'autor (Exposició a la "Maison de la Culture" de París).

El diari parisenc "Ce Soir" havia, temps enrera, llançat la idea del lloguer de les obres d'art i de les col·leccions circulants. Aquest projecte és, sembla, en vies de realització en una galeria de Montparnasse que llogarà o vendrà a terminis els quadres dels pintors contemporanis.

M. R.

L'art de presentar... un saló d'art

Quin és l'objecte d'una exposició col·lectiva? Simplement de col·locar davant dels ulls del públic les millors obres dels artistes i de distreure'ls tot i donant-li el gust per les coses belles.

La presentació d'un Saló juga, doncs, un paper important i la tasca dels encarregats de la col·locació de les obres constitueix un honor temible. Això és veritat per als "col·locadors" de totes les seccions.

Els visitants no iniciats no es fan pas sempre càrrec de les dificultats que han de resoldre els artistes encarregats de presentar de la millor manera possible les obres de llurs confreres.

Que hom s'imagini, agrupades en una mena de caos desordenador, en un recó de sala, de vegades en diverses sales allunyades les unes de les altres, centenars d'obres que caldrà col·locar de manera harmònica: obres dissemblants no tan sols per llurs tendències, llur factura, sinó també per llurs dimensions, la matèria en la qual són executades, per llur mateix pes també.

En aquesta fira de mostres, caldrà, i ràpidament, discernir l'obra mestra d'aquelles que l'emmarcaran sense tota vegada sacrificar aquestes.

Es ben evident, per exemple, que qualsevol tela no anirà bé sobre qualsevol moble; tal parament de laca, transportat a dures

penes, faria molt bonic si estigués isolat, però no s'aguanta en el conjunt; cal, doncs, equilibrar-lo, acompanyar-lo; una vitrina jugarà el seu paper si, amb l'ajut de la sort, el seu contingut s'harmonitza pel seu volum i el seu color.

En fi, tot està a punt, les parets són harmònicament compostes, quan arriba, desesperat, un expositor, retardatari malgrat ell, que presenta una tela magnífica de matèria i de to. La seva sumptuositat mereix un lloc escollit. Es tot un recó de la sala que cal refer! Els encarregats de la col·locació s'estiren els cabells... El personal, personal d'élite, rondina una mica, i depressa a l'obra, una, dues, tres vegades, les que calgui.

Res no és tan apassionant! Qui dirà l'eloqüència i la utilitat, després d'una parell molt nodrida, d'un espai gairebé buit que descansarà l'ull una mica cansat del visitant?

Caldrà als encarregats de la col·locació no tan sols molta psicologia sinó també una sensibilitat de poeta. Es impossible? Tot és possible.

Els cal també, dit sigui de passada, una dosi apreciable de filosofia. Perquè, tothom ho sap, el cavall que tira és sempre el que rep la carícia.

LA CLARA CONSCIENCIA

Després de dues hores, el meu amic va canviar sobtadament de conversa. Arribà a turmentar la cigarreta amb tots els jocs dels fumadors i els llavis se li aprimaven prodigiosament.

Diverses vegades, havia donat per inèrcia la meua conformitat a idees que en realitat em revoltaven. Tenia una mandra absoluta de parlar i de pensar. Tots els meus desigs, i tota la satisfacció dels meus desigs, es reduïen a contemplar amb els ulls mig closos un tros de motllura del sostremort, on el guixaire creà un mariner que s'enfilava pel tronc d'una magnòlia. Sentia aquesta gran felicitat que ens sorprèn, de vegades, per la seva senzillesa.

Les paraules del meu amic m'arribaven amb una regularitat desesperada, atropellant la intimitat del meu benestar.

—Pots estar-ne segur. Hi ha un equilibri entre la manera que tenim de comportar-nos o cada moment present i la manera com ens haurem de moure en cada moment futur. Ho he llegit en alguna banda i puc assegurar-te que l'autor del pensament té tota la raó. Cap dels meus petits actes d'ara no es perdrà. Tots ells tenen una relació absoluta, precisa, amb els meus actes de demà. Quan hi penso m'aflixeixo, perquè no hi ha res que sigui començat i acabat d'acord amb la nostra voluntat. Les anècdotes que fan la nostra vida, són elaborades d'antuvi i nosaltres hi participem en una proporció molt petita.

Aquella vegada vaig abandonar la meua abstracció:

—Aquesta és una idea vella, amic. Dotzenes i dotzenes d'aprenents de filòsof s'hi han capficat en va. A més, la idea té un error fonamental, i és que, contra el que ella suposa, de la voluntat ben administrada se'n pot fer el que es vulgui. No parlo perquè sí. T'ho demostraré.

Vaig treure el meu rellotge d'or, un rellotge magnífic que m'havia regalat la meua mare, i apartant la tassa del café i la sucrera, vaig posar-lo esfera enlaire damunt el marbre de la taula.

Sobre l'escalfapans del meu saló (tots els meus coneguts ho saben) hi tinc una estatueteta de bronze, de Domwart, que representa la puixança de la raça eslava. Vaig agafar l'estatueteta per les cames i vaig donar un cop formidable, amb el bronze, damunt el rellotge d'or, que va descompondre's d'una manera visible.

—Què et sembla? Heus ací un acte aïllat de domini. Això que he fet afinant la meua voluntat, no tindrà cap transcendència, ni cap repercussió, ni altres derivacions que les que jo mateix he previst a l'instant de donar el cop (1).

Espolsant-me unes rodetes que m'havien anat a parar damunt la mànega de l'americana, vaig tocar el timbre perquè vingués la minyona.

—Mària: recull això i llença-ho tot. No et facis mal amb els vidres.

El meu company va mirar-me una bona estona, desolat.

—No m'has entès: No era això el que jo volia dir exactament. Encara que l'aferr del rellotge et sembli liquidat, no ho està. L'hauràs de substituir per un altre, el rellotge, i aquesta substitució et farà fer quelcom, demà, que aquest matí no preveies...

Era tossut i poc àgil fins al límit.

—Canvieu de conversa, creu-me. Et cases dilluns, oi? La Julieta és una gran noia. Mira de fer-la feliç, eh? No fem coses, ara!

D'una manera subtil, l'havia acompanyat fins a la porta, i es va trobar amb el barret posat i desitjant-me una bona nit sense adonar-se'n.

restà altre recurs que complaure'l. I aleshores m'explicà el seu secret, gairebé sense renovar l'alè, d'una tirada:

—L'altre dia em vas trobar pesat, a casa teua. Te'n recordes? Et semblava que no et divertia prou i que era incapaç d'elaborar idees noves per amassar-te. Vaig haver de cedir perquè no tenia res per afirmar el meu prestigi. Però ara és diferent. Ara tinc les meves ferides i et sóc infinitament superior. Són alternatives de la vida.

"Aquella tarda jo ja tenia una clara consciència de la meua fi. Sóc fatalista, ja ho saps; demà passarà dos anys que t'ho vaig dir. Per mi, cada vegada que hi ha un bombardeig (o qualsevol altra catàstrofe, de caràcter militar o civil) les víctimes són gent assenyada d'antuvi.

"L'enemic bombardeja avui la ciutat, per exemple, i fa quaranta morts. Immediatament, altres trenta, o cinquanta o cent persones formen l'equip per a ésser

immolades en el pròxim bombardeig. De moment, es mouen i segueixen vivint com els altres, i, també com els altres, aprofiten qualsevol sensació de benestar a la reroguarda per a dir: "N'hem sortit, d'aquesta. Ara, a esperar-ne una altra i que la providència ens protegeixi."

—Des del meu llit, veig perfectament les cases que hi ha a l'altra banda del meu carrer. Enfront mateix, hi tinc una Conelleria, i aquella matinada un uixer havia sortit al balcó del departament oficial amb un paquet de drap sota el braç. El veia molt bé.

"Va espolsar la barana, coll de terra un tros de fusta i va llençar-lo al carrer. Després, s'atansà al pal de la bandera, lluità

una estona amb unes cordes i es disposà a hissar l'ensauva catalana.

"Com una empenta contra el vent, va colpir-me una idea: "Si la bandera s'atura a mig pal, estic perdut." L'uíxer va estirar la corda, i en arribar el drap a mig pal, alguna cosa va fallar i la bandera s'aturà.

"Estava tan encantat, que n'hauria tingut prou, per a respirar, amb una engruna d'aire. L'uíxer va mossegar la corda, i tallà un tros amb un ganivet de butxaca i finalment, amb una batzegada, la bandera s'enfilà fins dalt de tot.

"En aquell moment va entrar la meua mare, portant-me el diari i un vas de llet. De bon matí, la meua mare m'explica sempre les seves primeres impressions del dia. "Has dormit bé, fill meu? Ja cal que et guardis molt, avui. M'han dit a plaça que tindrem bombardeig."

"Que em guardi bé, dieu? Si que l'hem feta bona!" No vaig dir-li pas res, però. No calia turmentar-la a ella, comprens?

que calia arreglar. ¿Et sembla que val la pena d'arreglar res en un cas així?"

"Mentre m'afaitava, aquell matí, se'm va ocórrer una cosa molt notable: Em digui: "Tots els passos que he de fer avui, el destí els ha prevists per endavant. Cada gest que em menarà a col·locar-me a prop de la bomba, a hores d'ara ja està determinat. Doncs bé, ¿no és possible que em rebelli contra la normalitat que permet a aquest destí prendre les seves mesures?"

"No em negaràs que la idea era engrescadora. Vaig arrapar-me al mirall i em vaig fer un petó amb tota la tendresa del món.

"L'home s'aferra a les seves esperances amb una puixança única. Això ja ho han dit tots els novel·listes i és absolutament cert. Des del moment en què va semblar-me haver trobat un punt d'eixida, la meua voluntat va tirar-me com una ballesa armada i vaig concentrar tota l'atenció a contrariar allò que constituïa la meua habitud.

"Fins aleshores, cada un dels meus actes es repetia quotidianament, com una mena de ritual; es produïen, crec jo, un acord entre els treball dels músculs i les necessitats de l'oficinista. Ve un moment en què el cos sol ja sap el que ha de fer i no cal preocupar-se'n gens; jo havia arribat a aquest punt de maduresa. Imagina't el traspàs que suposava abandonar de cop i volta la placidesa dels meus procediments provats i dedicar-me a fer tot de coses que no solia fer mai, i imaginar tot allò que pogués sorprendre el destí.

"Vaig començar, abans de sortir, per prescindir del petó de sempre a la meua mare. En canvi, vaig imposar-me una cosa que violentava profundament els meus principis: agafar la minyona pel meu compte i donar-li quatre cops a l'anca.

"Després, en anar a posar els peus al primer graó de l'escala, em semblà que aquell acte que realitzava cada dia, el destí podia haver-lo tingut en compte. Vaig retrocedir per tal de sortir de casa pels darreres, despenjant-me per unes tuberies de celobert. Descendir l'alçada de tres pisos d'aquesta manera, per a un que no hi tingui pràctica, suposa passar-hi una bona estona, esperar una colla de persones, fer un bruit desacomodat i exposar-se a un accident de molt males conseqüències. En arribar a baix, la portera de casa ja m'esperava. "¿Que se us ha 'espatllat quelcom', senyoret?"

"En comptes de contestar-li, vaig fer-li l'última cosa del món que m'hauria atrevit a fer-li: aixafar-li el nas ben aixafat amb el palmell de la mà. Un cop al carrer, en lloc de dirigir-me cap a muntanya, que era la direcció que prenia cada jorn per anar al lloc de treball, vaig dirigir-me cap a mar.

"Allò era una vida nova, un repté a la fatalitat. Però canviar de ruta, només, va semblar-me poca cosa i estava convençut que si no fingia un canvi del meu temperament, d'una manera total, el destí s'aprofitaria de qualsevol falla que cometés i realitzaria els seus desigs. Des d'aquell moment, un desballestament absolut del meu "jo" va guiar-me els passos, i ni els meus més íntims m'haurien reconegut.

—¿poca estona, ha vingut a veure'm ur company i m'ha dit: "Aquest matí, al carrer de Muntaner, he vist un boig que s'enfilava als arbres i tirava boles de paper als transeünts. S'assemblava extraordinàriament a tu."

No li he dit pas que era jo mateix. Fet i fet tampoc no m'hauria cregut.

"Cada vegada trobava l'ardit més bo. Era impossible que cap bomba vingués a cercar-me a mi sota aquella aparença desvagada i atrabiliària. Venia un gos, per exemple, i jo em deia: "Ara, si seguissis el teu instint natural, t'apararies del gos i el deixaries passar tan lluny de tu com fos possible. Doncs, no; cal fer-ho ben bé d'una altra manera." M'acostava al gos cridant com un esperit i li clavava la gran puntada de peu sota la barba.

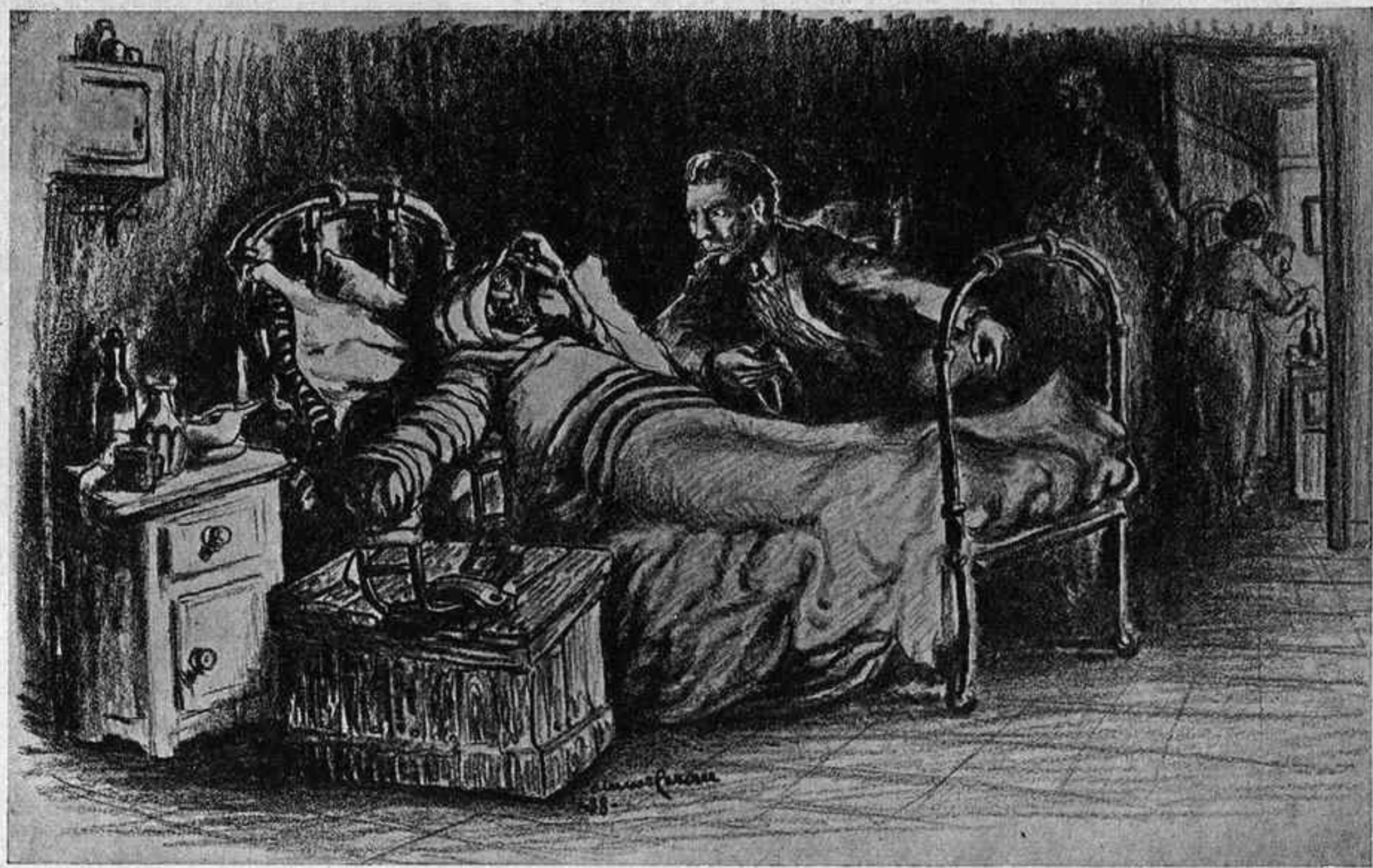
"Al carrer d'Aragó, xamfrà Rambla de Catalunya, vaig trencar la mandíbula inferior d'un "setter" holandès. El seu amo, que s'estava prenent un yoghurt al bar de la cantonada, s'alçà molt irat i em preguntà: "Per què heu fet això?" Jo vaig contestar-li preguntant: "¿En teniu cap més, de gos?" "Sí, en tinc un altre, a casa, que és la parella d'aquest." "Doncs porteu-me'l, que li estavellaré el cap amb les sabates."

"L'home es va tornar molt vermell i em desafia. Va donar-me una tarja seva, després d'escapar-ne un angle, en senyal d'invitació al duel. Vaig menjar-me la tarja, el vaig saludar polidament i vaig prosseguir la meua nova via Rambla avall.

"Mai no he dit res a les noies, pel carrer. En una ocasió com aquella, era del tot precís que digués quelcom a cada una de les que passessin a prop meu. Però això ja és més difícil d'improvisar; cal tenir l'experiència i l'aplom que donen la pràctica i les disposicions innates. Si en totes les ficcions, la manca de preparació em feia semblar poc natural i afectat, en aquella de dir coses a les noies fracassava sense pietat: "Quin vestit més bonic, redeva! — se m'acudia —. No n'havia vist mai cap que fes tant goig."

"Elles em miraven esbatanant els ulls, expressant-me que era un crim que hom em deixés anar sol pels carrers. A una dona molt bonica que vaig veure venir de lluny — i per tant tenia temps de preparar una gentilesa que estigués bé — li vaig dir: "Molt bé, molt bé! Així m'agraden!"

—"Era una ensulsiada total, implacable, engendradora per una d'aquestes violències que només es poden fer per tal de salvar la vida. Però això darrer, almenys, estava a punt d'aconsegui-ho; sentia que el destí m'havia afluitat els ressorts de comandament i m'adonava que estava vivint pel meu compte exclusiu. Es segur que si hagués pogut sostenir l'atenció, la meua idea hauria reeixit del tot.

porar-me en el llit. Per la finestra oberta entrava un dia seré, més bonic que els altres. Unes mosques volaven per la cambra i es feien l'amor, la qual cosa em tranquil·litzà. "Heus ací que tot rutila com cal (volia enganyar-me a mi mateix). A vegades aquest cop de cor no serveixen per a res."

"Des del meu llit, veig perfectament les cases que hi ha a l'altra banda del meu carrer. Enfront mateix, hi tinc una Conelleria, i aquella matinada un uixer havia sortit al balcó del departament oficial amb un paquet de drap sota el braç. El veia molt bé.

"Va espolsar la barana, coll de terra un tros de fusta i va llençar-lo al carrer. Després, s'atansà al pal de la bandera, lluità

"En obrir el diari, el primer que vaig veure fou un gran titular que deia: "Atenció a les disposicions oficials, ciutadans! És possible que els avions enemics ens visitin sovint."

"Hi ha pressentiments de poca consistència, que són bandejats fàcilment per qualsevol espurna de bon viure. Però el meu pressentiment tenia una rara fermesa. Potser, és que més que un pressentiment es tractava d'una clara consciència i fonia els dubtes com la flama viva fon el gel.

"Sovint, les persones que saben que van a morir, es diuen que cal arreglar llurs coses. Per atavisme, jo també vaig dir-me, però no vaig pas saber què era el

GUIMERA

Heu homenatjat Angel Guimerà. En bona hora. Figurem entre els que — debates! — haviem propugnat (en ésser que el Teatre Català de la Comèdia anuncià "Terra baixa") per una revisió dels textos de les obres que passessin per aquest teatre. Per amor al llenguatge, és clar, però que, en aquest cas més que en cap altre, revertia directament en l'educació de l'actor i del públic, i que, en casos d'autors traspassats, millorava llur lèxic i, en casos d'autors vivents, els alligonava exemplarment. Resulta tan obvi insistir i és tan elemental efectuar aquesta depuració, que resulta francament incomprensible que des de la Conselleria de Cultura no s'hagin donat les instruccions que corresponen ni s'hagin destacat els elements indispensables.

Guimerà s'avergonyiria d'escotar-se podent tenir a la mà el Diccionari de Pompeu Fabra! I, encara, posats a homenatjar-lo, ¿com no se'n ha ocorregut de donar a conèixer el Guimerà més pur, el de Judith de Welf o de Gala Plàcidia, en lloc d'entestar-se a repetir fins a la sacietat una "Terra baixa" que el públic se sap de memòria?

En aquestes mateixes pàgines, no fa pas gaire temps, escrivíem un article suggerint el que per a nosaltres havia d'ésser el Teatre Català de la Comèdia sota els auspicis de la Generalitat. Admetem que la nostra tímida veu es perdé al llinard del desert, el que ens esglaiava realment és que el desert existeixi.

Xavier BENGUEREL

M E R I D I A N S

EL PRIMER CENTENARI DE FORTUNY

En ocasió d'aquest primer centenari, Alfons Maseras — treballador inlassable que adés ens ofereix un llarg poema: "Europa" — ha escrit una biografia de Fortuny amb una ploma àgil i una escriptura correcta sense relleus ni arabescos.

Tots els qui han estat temptats — i no són pocs — d'anar a la "recerca del temps perdut" trobarien en la vida de Fortuny una adolescència brava, de real crepuscle matutí. Rimbaud anava inscrivint per les parets del seu poble natal, crits d'allucinació que tenien tant d'angèlic com de diabòlic; per ells es salvava a ple aire de la febre que el consumia interiorment. Fortuny, més constructiu però, tal com esquia al seu art i al seu temperament, també "decorava" parets del seu poble natal, i, també, com Rimbaud, es perdia pels carrers i els afores del poble amb tota mena d'àngels a l'encalç.

El mateix gust per l'evasió; el París de Rimbaud és la Barcelona de Fortuny; i un mateix pla d'incidències en el viatge: en el primer, amb aires de tragèdia, en Fortuny, amb horitzons més plàcids i molt menys tumultuosos.

En aquesta vida de Fortuny hi ha aquest setembre del 1852, en què en companyia del seu avi ve a peu a Barcelona! Té catorze anys. En aquesta hora, al seu poble, els nois de la seva edat, juguen encara a "cavall fort", fumen clandestinament la primera cigarreta, es conjuren per piratejar les vienyetes abans de les veremes. Ell, místicament, amb una

carpeta de dibuixos i aquarel·les sota el braç, segueix el llarg camí familiar als seus somnis, però aquest camí no té retorn ni límit: passa per Barcelona, Roma, París, el Marroc, Granada; passa, com Zaratustra, amb un desig de llum que la mort estroncarà de burzadal! Tant se val. Marià Fortuny el poblarà d'etapes glorioses i just a l'extrem de la seva vida, s'adonarà, amb un sòlid esperit de renúncia, que "aquest" camí somniat és a refer de nou, que una nova ambició el portarà més lluny, que ha descobert la màgia de la llum... Té trenta-set anys (Rimbaud moria a aquesta mateixa edat), és un pintor envengat, plagiat, afalagat per la fortuna, però el seu camí, infidel, s'estronca, abrupte, desoladorament... S'estronca per a ell. Després de cent anys, encara són molts els qui el segueixen i els qui el troben amb una carpeta amb obres cada dia més madures, més glorioses. I el seu nom ja no és un nom tan sols, és un exemple i una lloç de perennitat.

FALGUERES

La falguera no la meu cap desig d'elevació, té alguna ura de paó: obre el ventall sumptuós de totes les seves fulles gairebé arran de terra. És una perfecta calligrafia de fulles d'un verd sense matisos. Tiges fines i erectes emergeixen de la tija-mare amb dues rengleres de minúscules fulles retallades. Gust de la precisió i la simetria. Ingènua elegància femenina.

Serpent vegetal, una subrepticícia arrel d'eura, amb el seu enfilad de llengües teses, envolta el tronc d'una morbida falguera amb la seva abraçada salomònica: algunes fulles s, amb un llargorós deix d'abandó, jeuen voluptuosament inanimades damunt la terra. Sota l'ombra recaxada de les fulles tocades pel sol, palpita una corrua de formigues; damunt el verd opac, un papalló reial: les dues antenes vibràtils assenyalen el pas imperceptible del vent que arriba, ronsejant, del mar.

"un impuls solitari de delícia" que els meni a "aquest tumult de nivols i d'espant".

L'ESFINX I LA QUIMERA

LECTURES

(A propòsit d'alguns joves poètes anglesos)

"NOVILUNI", poemes de Ramon Bec.

(Edicions Oasi.)

Hom tractava l'altre dia en aquesta pàgina de la posició de l'escriptor, de la seva necessitat de servir i de la seva dificultat per a sotmetre's a una disciplina rígida de partit.

fordià, als quals es referia fa poc Marià Manent, en una nota a la "Revista de Catalunya", en parlar de Frederic Prokosch, que amb W. H. Auden, Stephen Spender i C. Day Lewis, són els més destacats representants de la tendència "socialment inconformista".

missariat de Propaganda. Les respostes d'aquests poètes es distinguen per llur contundència i per llur claredat.

Als poètes anglesos, sobretot, rics d'una alta i clara tradició del pensament, que s'anomenà Byron en el temps de la lluita dels Grecs per llur independència i que pren avui el nom de Ralph Fox, jove poeta caigut en els nostres rangs de combat, s'han pronunciat declaradament al nostre favor i intervenen amb llur poesia i amb llur esforç personal. Es distinguen en aquesta actitud els poètes del grup ox-

Amunt, amunt, amunt!
Hi ha sang damunt la terra que us refusa el pa;
Que les vostres ferides siguin com ulls
Per plorar els morts, els morts.

Avui és Auden el qui escriu, en el seu poema "Spain" (premiat pel rei d'Anglaterra amb la "medalla de la poesia"):
... "Donià les curses en bicicleta
Pels suburbis a les nits d'estiu. Però avui la lluita.

Louis Aragon, en un discurs pronunciat al "Queens Hall", de Londres, citava uns versos de Shelley, escrits l'any 1819, "abans que els espanyols recobressin llur llibertat", que sonen avui amb una actualitat colpidora.

LA CLARA CONSCIENCIA

Ve de la pàg. cinc
"Però les forces m'abandonaven; a cada nou xoc amb la manera de moure'm que m'imposava, em deixava més feble per a la propera topada.

Avui les consolacions del pitjor i la cigarreta compartida,
Les cartes a la granja, a la llum d'una espelma, i el violi que grinyola,
Les faccides dels homes; avui
L'abraçada inhàbil i decebedora abans de la ferida.

ciència de la seva missió és naturalment revolucionari. Inversament cal dir que el procés estètic és objecte d'atacs freqüents per part d'aquells que veuen entre els dos actes una mena d'exclusió recíproca: la poesia esdevé aleshores l'exemple típic de la funció caduca que l'adhesió a les tendències inconformistes hauria d'eliminar.

"Caminava per barris desconeguts, enmig de rostres que no podien expressar gens de pietat pel meu cas. A vegades, després d'una de les meves cabrioles, cercava una mica de comprensió entre els espectadors, però no n'hi trobava gens, comprèn's? "Gens!" Gairebé sempre tenim l'afany de donar publicitat a la nostra pena; d'explicar als amics i coneguts tal o qual cosa que ens afligeix.

I Spender, en la seva "Caiguda d'un aciatat":
"Tots els noms dels herois en el vestibul
On ressonaven els peus i rugien les gorges de bronze,
FOX i LORCA proclamsats com la història sobre els murs,
Són ara, amb còlera, diluïts
O retornen a la pols llur pols,

El problema, potser, està mal plantejat. Cal considerar que la unitat integral de l'home només pot obtenir-se al preu d'una hipòtesi metafísica. Es la descripció psicològica la que conclou a l'existència de les funcions. Tot esforç de reducció a la unitat, enllà d'aquestes, si no és la marca d'una "política interior" de l'esperit no prou flexible i maladverificada de les seves veres exigències, solament pot respondre a una tria metafísica i, per tant, desborda el domini del conscient, en el qual pretén mantenir-se.

"Recolzat en un arbre d'un carrer que no havia trepitjat mai, vaig plorar. Estava tan desfet de moviments, i devia tenir un aire tan infantil, que una dona va preguntar-me si m'havia perdut.

Exclusa de la lloança d'or.
En algun lloc, però, hi ha un mot que puny
Damunt l'alt aparador d'un crani, i en algun recó
Amb un irrecusable esguard
El record d'algun vell brodo en un infant.

La poesia procedeix, és cert — tractàvem de demostrar-ho l'altre dia — d'una insatisfacció fonamental, però això sol no basta per a definir-la. N'hi ha prou amb tenir present l'evolució de T. S. Eliot, al qual aquest punt de partida ha conduït als antípodes de la revolució, mentre que en Spender i els poètes del seu grup ha produït un efecte contrari.

"A dues passes del lluc on em trobava, un nen havia trencat un pot de confitura contra la paret. La seva mare intentà per uns moments perseguir-lo, però la criatura era més àgil i se li escorria dels dits; finalment, la dona s'aturà i digué: "Ja vindràs, ja! Tard o d'hora arreglarem comptes!"

Deturem-nos una mica a considerar les arrels profundes d'aquesta actitud revolucionària d'una poesia que de conservadora només en tenia l'aparença.

perd." (C. Day Lewis, "A Hope for Poetry", 1934.) "Per poderosos que siguin els interessos que solliciten personalment l'escriptor, en tant que artista ha d'ésser indiferent a tot allò que no és objectivament veritable." (Stephen Spender, "The destructive element", 1935.)

"Allò va obligar-me a mirar el cel, amb un esguard de rept. Jo tinc molta dignitat, ja ho saps; podia resignar-me a ésser arrellegat per l'esquena, evadint-me, a ésser sorprès fent trampa? Fet i fet, sabia que tots els que tracten d'evadir-se del destí, acaben per ésser-ne víctimes.

La poesia anglesa — almenys de Keats ençà — viu de la seva fidelitat a una certa posició davant l'individu, de la qual Herbert Read tractava de descobrir el secret en el seu estudi "Form in modern poetry", publicat l'any 1932. L'assaig de T. S. Eliot, "Tradition and individual Talent", introduïu la versió moderna de l'antic debat. Eliot exigia a l'escriptor el sentit històric que el conduís a situar-se davant la tradició i, d'altra banda, definia l'acte poètic com una evasió i no com una expressió de la personalitat.

Es, en el fons, la mateixa idea presentada desota diversos aspectes complementaris. Eliot volia definir la perfecció de l'acte poètic, dir que allò que realment compta és la intensitat del procés artístic, la pressió sota la qual la fusió es produeix.

"Sense adonar-me'n clarament, es veu que ja havia pres partit. Vaig pagar un taxi i li vaig donar — com ja deus haver suposat — l'adreça del despatx. Retornava al meu lloc habitual, sense glòria, però amb un heroisme que em feia molta companyia.

Poetes i teoritzadors, com el mateix Eliot, escriuen: "Si la funció poètica de l'home no pot tenir relació directa amb les idees polítiques, la seva humanitat el perd." (C. Day Lewis, "A Hope for Poetry", 1934.) "Per poderosos que siguin els interessos que solliciten personalment l'escriptor, en tant que artista ha d'ésser indiferent a tot allò que no és objectivament veritable." (Stephen Spender, "The destructive element", 1935.)

A vegades, hom creu percebre una mena d'identitat de naturalesa entre els dos actes. (Jean Cassou, ha donat, sobre aquest punt, algunes demostracions impressionants.) El procés de la revolució ens donaria el terme mitjà: l'artista que té cons-

"Jugant al carrer, davant del despatx, hi havia un grup d'infants. Els vaig dir que s'allunyessin d'aquell indret, que tindrien bombardej i que era millor que se n'ansessin a casa per prevenir llurs mares. A un policia que contemplava l'escena una mica perplex, vaig dir-li que si volia començar a tocar el xiulet no hi perdria res, puix que l'alarma era imminent. Alguna cosa, dintre meu, m'anunciava que el desenllaç era cada cop més pròxim.

Poetes i teoritzadors, com el mateix Eliot, escriuen: "Si la funció poètica de l'home no pot tenir relació directa amb les idees polítiques, la seva humanitat el perd." (C. Day Lewis, "A Hope for Poetry", 1934.) "Per poderosos que siguin els interessos que solliciten personalment l'escriptor, en tant que artista ha d'ésser indiferent a tot allò que no és objectivament veritable." (Stephen Spender, "The destructive element", 1935.)

A vegades, hom creu percebre una mena d'identitat de naturalesa entre els dos actes. (Jean Cassou, ha donat, sobre aquest punt, algunes demostracions impressionants.) El procés de la revolució ens donaria el terme mitjà: l'artista que té cons-

"El meu amic va callar. Unes llàgrimes se li havien escapat dels ulls i reglilimaven galtes avall. ¿Per dir-me "allò" m'havia cridat amb tanta urgència?

En el tercer article "De la Història" exposàvem les línies generals de l'ofensiva desenvolupada pel Capitalisme internacional per a conservar l'hegemonia econòmica.

La revolució no és altra cosa que una mitjà per a descobrir les lleis naturals de la Història. L'home científic treballa amb formes mortes per a descobrir el mecanisme d'un procés vital, tenint sempre en compte que les deduccions que traurà del seu estudi sobre la matèria morta es veuran rectificades, o bé corroborades (segons l'encert dels seus càlculs), per la matèria viva.

"No va respondre'm; el metge s'havia acostat al llit i examinà el pacient amb un aire desmenjat.

Es dona el cas curiós que presenciem una ofensiva contra la Història dissimulada darrera d'uns provocats accessos de deliri històric. Fixeu-vos, si no, amb Itàlia i Alemanya, si n'han arribat a desenterrar d'antigalles històriques i fins i tot llegendàries (culte del foc, del geni germànic, etc.); i no parlem de l'Espanya facciosa que intenta de restaurar, a la vegada, una Espanya imperial (Falange), una monarquia absoluta (requetés) i una monarquia constitucional (alfonsins); i d'establir el domini de l'Estat damunt de l'Església (Feixisme, Falange), i a la vegada el domini de l'Església damunt de l'Estat (monarquia tradicional); ens estranya que, amb el mateix il·logisme — més ben dit: irracionisme —, no hagi sortit algú ressuscitant antics cultes ibèrics d'abans el cristianisme — o bé d'abans el paganisme clàssic per tal que fossin autènticament ibers —. L'exemple d'Alemanya és contagiós.

Assistim a la ruïna de l'intel·lectualisme en aquell aspecte en què serveix de suport a l'irracionisme. (Encara que la nostra afirmació sembli paradoxal, confiem que hom acabarà per comprendre el que volem dir.)

"No va respondre'm; el metge s'havia acostat al llit i examinà el pacient amb un aire desmenjat.

Ja sabem que totes aquestes contradiccions (suscitades en tots els països d'Europa) no són només que pretextos per a encendre guerres civils que rompin en múltiples divisions el Front Popular que esdevenia massa amenaçador per al Gran Capitalisme.

La nostra erudició no és altra cosa que una mitjà per a descobrir les lleis naturals de la Història. L'home científic treballa amb formes mortes per a descobrir el mecanisme d'un procés vital, tenint sempre en compte que les deduccions que traurà del seu estudi sobre la matèria morta es veuran rectificades, o bé corroborades (segons l'encert dels seus càlculs), per la matèria viva.

"Però era un home estúpid, incapaç de reflexionar; tot anant-se'n, en respongué: —No ho creguen pas. Les il·lusions no maten ningú.

La prova incontrovertible que el moviment reaccionari actual és un moviment contra la Història, o sia contra la continuïtat lògica de la Història, és que s'exerceix — i només en aquest sector pot tenir una aparença d'èxit — no damunt l'home conscient o sigui l'home històric que és el que ha de comprendre racionalment la continuïtat històrica, sinó que s'exerceix amb endèrriament fanàtic damunt de l'infant i de l'adolescent o sigui damunt de l'home "ahistòric".

El "pathos" o sigui l'"inconscient" de l'home és un domini molt més immens (al qual és impossible d'assenyalar límits) que no pas l'"ethos" o sigui allò que ha arribat a la consciència de l'home (la profunditat de la qual tampoc no té límits).

Però era un home estúpid, incapaç de reflexionar; tot anant-se'n, en respongué: —No ho creguen pas. Les il·lusions no maten ningú.

Tanmateix nosaltres opinem que aquesta aparent crisi de la intel·ligència anuncia una nova posició de la intel·ligència, o sigui que l'home — al·ligonat dolorosament per l'experiència, com sempre —, està a punt d'atènyer una més gran profunditat de consciència.

La prova incontrovertible que el moviment reaccionari actual és un moviment contra la Història, o sia contra la continuïtat lògica de la Història, és que s'exerceix — i només en aquest sector pot tenir una aparença d'èxit — no damunt l'home conscient o sigui l'home històric que és el que ha de comprendre racionalment la continuïtat històrica, sinó que s'exerceix amb endèrriament fanàtic damunt de l'infant i de l'adolescent o sigui damunt de l'home "ahistòric".

(1) Efectivament. Aquell acte de la destrucció del rellotge no va alterar per res la meua vida. (2) Pot semblar que l'esmentada portera podria tenir també el seu «cas» interessant. Res menys cert. La mort de la portera no va alterar cap projecte.

Luís MONTANYÀ

Oswald CARDONA

(1) MERIDIA, núm. 14, 15 abril 1938.

DE LA IRRACIONALITAT

En el tercer article "De la Història" exposàvem les línies generals de l'ofensiva desenvolupada pel Capitalisme internacional per a conservar l'hegemonia econòmica.

La revolució no és altra cosa que una mitjà per a descobrir les lleis naturals de la Història. L'home científic treballa amb formes mortes per a descobrir el mecanisme d'un procés vital, tenint sempre en compte que les deduccions que traurà del seu estudi sobre la matèria morta es veuran rectificades, o bé corroborades (segons l'encert dels seus càlculs), per la matèria viva.

Es dona el cas curiós que presenciem una ofensiva contra la Història dissimulada darrera d'uns provocats accessos de deliri històric. Fixeu-vos, si no, amb Itàlia i Alemanya, si n'han arribat a desenterrar d'antigalles històriques i fins i tot llegendàries (culte del foc, del geni germànic, etc.); i no parlem de l'Espanya facciosa que intenta de restaurar, a la vegada, una Espanya imperial (Falange), una monarquia absoluta (requetés) i una monarquia constitucional (alfonsins); i d'establir el domini de l'Estat damunt de l'Església (Feixisme, Falange), i a la vegada el domini de l'Església damunt de l'Estat (monarquia tradicional); ens estranya que, amb el mateix il·logisme — més ben dit: irracionisme —, no hagi sortit algú ressuscitant antics cultes ibèrics d'abans el cristianisme — o bé d'abans el paganisme clàssic per tal que fossin autènticament ibers —. L'exemple d'Alemanya és contagiós.

Assistim a la ruïna de l'intel·lectualisme en aquell aspecte en què serveix de suport a l'irracionisme. (Encara que la nostra afirmació sembli paradoxal, confiem que hom acabarà per comprendre el que volem dir.)

La nostra erudició no és altra cosa que una mitjà per a descobrir les lleis naturals de la Història. L'home científic treballa amb formes mortes per a descobrir el mecanisme d'un procés vital, tenint sempre en compte que les deduccions que traurà del seu estudi sobre la matèria morta es veuran rectificades, o bé corroborades (segons l'encert dels seus càlculs), per la matèria viva.

Ja sabem que totes aquestes contradiccions (suscitades en tots els països d'Europa) no són només que pretextos per a encendre guerres civils que rompin en múltiples divisions el Front Popular que esdevenia massa amenaçador per al Gran Capitalisme.

La prova incontrovertible que el moviment reaccionari actual és un moviment contra la Història, o sia contra la continuïtat lògica de la Història, és que s'exerceix — i només en aquest sector pot tenir una aparença d'èxit — no damunt l'home conscient o sigui l'home històric que és el que ha de comprendre racionalment la continuïtat històrica, sinó que s'exerceix amb endèrriament fanàtic damunt de l'infant i de l'adolescent o sigui damunt de l'home "ahistòric".

Tanmateix nosaltres opinem que aquesta aparent crisi de la intel·ligència anuncia una nova posició de la intel·ligència, o sigui que l'home — al·ligonat dolorosament per l'experiència, com sempre —, està a punt d'atènyer una més gran profunditat de consciència.

La prova incontrovertible que el moviment reaccionari actual és un moviment contra la Història, o sia contra la continuïtat lògica de la Història, és que s'exerceix — i només en aquest sector pot tenir una aparença d'èxit — no damunt l'home conscient o sigui l'home històric que és el que ha de comprendre racionalment la continuïtat històrica, sinó que s'exerceix amb endèrriament fanàtic damunt de l'infant i de l'adolescent o sigui damunt de l'home "ahistòric".

Tanmateix nosaltres opinem que aquesta aparent crisi de la intel·ligència anuncia una nova posició de la intel·ligència, o sigui que l'home — al·ligonat dolorosament per l'experiència, com sempre —, està a punt d'atènyer una més gran profunditat de consciència.

La prova incontrovertible que el moviment reaccionari actual és un moviment contra la Història, o sia contra la continuïtat lògica de la Història, és que s'exerceix — i només en aquest sector pot tenir una aparença d'èxit — no damunt l'home conscient o sigui l'home històric que és el que ha de comprendre racionalment la continuïtat històrica, sinó que s'exerceix amb endèrriament fanàtic damunt de l'infant i de l'adolescent o sigui damunt de l'home "ahistòric".

Estudiarem les causes d'aquests moviments regressius de la intel·ligència.

Estudiarem les causes d'aquests moviments regressius de la intel·ligència.

Estudiarem les causes d'aquests moviments regressius de la intel·ligència.

Estudiarem les causes d'aquests moviments regressius de la intel·ligència.

LA MUSICA
LA TERCERA SERIE DE CONCERTS DE LA
"ORQUESTA NACIONAL DE CONCIERTOS"

La tercera sèrie de concerts realitzada per la "Orquesta Nacional de Conciertos" al Palau de la Música Catalana, ha tingut principalment l'interès d'haver-nos ofert manta interpretació d'obres de compositors contemporanis de Catalunya i d'Espanya, la direcció de les quals ha estat confiada a llurs autors o bé a directors tan prestigiosos com els mestres Alvarez Cantos i Francesc Palos.

SALVADOR BACARISSE

En el primer concert d'aquesta darrera sèrie, sentírem, interpretat sota la direcció del mestre Alvarez Cantos, un programa constituït pel «Preludi a la migdiada d'un faune» i dos «Nocturns» (Núvols i Festes) de Claudi Debussy; la Suite del ballet «Corrida de feria», de Salvador Bacarisse; dues «Danzas leonesas» de Fernández Blanco i la «Simfonia Patètica» de Txaikowski.

de Rabindranath Tagore, aconsegueix assimilar musicalment el pur al·lègic i poètic de l'inefable patriarca hindú, vestint-lo amb un ropatge orquestral de missaga raveliana, sota el qual bateja amb tota la seva primitiva frescor la realitat poètica oriental.

L'últim concert d'aquesta sèrie va ésser dirigit pel mestre Gustau Pittaluga, que demostrà, en primer terme, un admirable eclecticisme selectiu. El programa era constituït per un «Concert» per a violí, flauta, piano i orquestra de corda, de J. S. Bach; pels «Valsos nobles i sentimentals», de Ravel; pel «Caprici a la romàntica», de Pittaluga, i per la Suite del ballet «El sombrero de tres picos», de Falla.

Pittaluga palesa ésser un director temperamental nat, que posseïx els secrets de la tècnica orquestral i de l'art de fer viva i transcendent la pregona essència de la música. En el «Concert», de Bach, el violinista Lluís Antón, el flautista Sebastià Corto, el pianista Enric Aroca i els instrumentistes de corda de la «Orquesta Nacional» aconseguiren, sota la direcció clara, exigent i equilibrada d'aquest músic entusiasta, una precisió admirable en la valorització dels plans sonors, en la pulcra exposició melòdica i rítmica i en la coordinació polifònica.

En els «Valsos», de Ravel i en la «Suite», de Falla, una vehemència intel·ligentment controlada vitalitza la música, fent-la incisivament expressiva.

El «Caprici a la romàntica», per a piano i orquestra reduïda, trobà en el pianista Enric Aroca un intèrpret fidel que sabé subratllar amb ponderada ironia les ascensions cromàtiques i expressar amb tendresa i gràcia les melodies «a lo Bellini» d'aquesta obra en la qual el compositor, que pertany a una generació que, cercant l'arrel de la música en els segles XVI, XVII i XVIII, posà un pont de silenci damunt del segle XIX, ara, sentint-se immunitzat contra els perills de diluïció formal inherents al romanticisme, vol deixar-se hipnotitzar capriciosament per la veu de les sirenes, sabent-se, però, ben afermat a la barca pels lligams d'una ben asimilada disciplina clàssica.

Lluís GONGORA

TEMES D'ESTIU
DOS MONS

TERESINA BORONAT

Aquests dies han coincidit en un mateix programa de varietats una balladora gitana i una dansarina clàssica. Els "desplantes" inspirats d'unes "alegrías" i l'arquitectura sàvia de les "arabesques" de "Copèlia".

Dos mons... Sí, dos mons que hem pogut explorar en una sola tarda, còmodament asseguts en una butaca. L'esmentat programa, que, inconscientment, ha tingut una pensada afortunada, ha posat en presència els dos enemics tradicionals i irreconciliables. L'Orient i l'Occident.

guat una pensada afortunada, ha posat en presència els dos enemics tradicionals i irreconciliables. L'Orient i l'Occident. Si se'n poder dir de coses... Sobretot en aquesta època xafogosa en què la penúria de temes autoritza totes les devoracions. Parlem-ne, doncs.

El duel Orient-Occident és més vell que d'anar a peu. Però dins el clos de la dansa, té sempre una vivent actualitat.

L'enemic tradicional i irreconciliable de la dansa occidental, de la dansa clàssica, és, ja ho hem dit, la dansa d'Orient. I, limitant-nos al nostre continent, la coreografia occidental té també un adversari perillós: el folklore andalús, ple d'influències orientals. Més exactament, el ball gitano.

La dansa clàssica occidental, art conscient i calculat, bella formal exclusivament, arquitectura mòbil, no és, com altres gèneres, expressió instintiva d'uns sentiments, sinó un llenguatge lògic i abstracte de volums i línies, unes formes intel·lectualment i lentament treballades, la creació d'un veritable sistema de moviments. La dansa clàssica, disciplina raonada del múscul, és, ni més ni menys, una plàstica i un dinamisme organitzats, una plàstica i un dinamisme essencialment intel·ligents.

El ball gitano, en canvi, és la inspiració, el perpetu raig de la invenció, la poderosa intuïció que trenca els límits de l'estructura lògica i desborda la forma. Monet deia que volia pintar com l'ocell canta. Convertim "pintar" en "ballar" i tindrem la definició de la improvisació fresca i espontània que és el ball gitano.

Un art així desarma el roament del crític, que ha de cedir el lloc al poeta. El ball gitano, en efecte, no es pot desmuntar pas per pas com la dansa clàssica; no es pot desmuntar com les peces d'una màquina de rellotgeria. No es pot analitzar com les paraules d'un vocabulari. És refractari a les teories del crític. Intentarem, però, isolar-ne algunes constants.

En primer lloc les influències orientals. La dansarina occidental, creadora de l'"enfora" clàssic, circula, salta, corre. La "glissade" és una de les seves lleis principals. La balladora gitana, com l'oriental, no es mou del lloc, gira sobre ella mateixa. La dansa occidental és un llenguatge complet. El ball gitano, com l'oriental, juga sobretot braços i mans. La dansa occidental és una combinació de rectes. El ball gitano, com l'oriental, empra el llenguatge de les corbes.

I una altra constant. Si en molts aspectes el ball gitano s'allunya de la dansa clàssica, en un altre, més profund, sembla acostar-s'hi netament. En efecte, ja és sabut que molts, els "dalcozistes" sobretot, oposats a la teoria clàssica de l'autonomia de la dansa, subordinen aquesta a la música, la fan esclava del ritme musical. Doncs bé: el ball gitano és un art independent que no tolera cap tutela. No es sotmet a l'acompanyament musical, sinó que en prescindeix. Posa gairebé en pràctica la teoria de la dansa en silenci, inventada per l'argentina Isabel de Etchessary, per la francesa Iyovne Sérac, i, en part, per l'alemanya Mary Wigman. El ball gitano es fabrica la música que necessita, no "reproduceix" ritmes, sinó que en "crea". I els crea amb el picament de mans — el "son" —, el sorrell dels dits, veritables castanyetes, i sobretot amb la bateria desesperada dels talons. La balladora gitana, a més de ballarina, és un veritable instrument de percussió, un veritable timbal que engendra ritmes sonors elementals, als quals corresponen uns moviments del cos, elements també, vocabulari coreogràfic molt restringit.

Pocs són els artistes de la dansa espanyola capaços d'assolir l'harmoniosa combinació, capaços de conciliar l'Orient i l'Occident, capaços d'atènyer aquell equilibri suprem que és la característica principal del gran art.

Barreja sublim de cos i esperit, de forma i emoció, regla feta carn, aconsegueix aquesta difícil fusió la plorada Argentina a la qual dedicàvem l'altre dia un record emoció. Aspre i viril, greu i sever, austere i concentrat, l'aconsegueix l'original Vicente Escudero. I també la catalana Teresina Boronat que estiliza els temes populars amb una finor i una discreció que deixen intacte llur encís ingenu; i també el nostre Joan Magrinyà que enriqueix l'escriptura gitana amb la màgia de l'"elevació", l'ampliació del "parcours" i la virtuositat enlluernadora de la "bateria"; que, dosificant subtil, controla la impenitentes temperamental amb una voluntat de perfecció.

Sebastià GASCH

S'EXTINGIRÀ EL NOSTRE TEATRE?

El teatre català, arribarà a extinguir-se? Direu que la pregunta revela un pessimisme molt negre. Però fixeu-vos. De moment hem arribat allí on era fatal que arribéssim: ja no hi ha autors.

Dir que ja no hi ha autors no significa, és clar, que no hi hagi escriptors capaços de fer una bona comèdia. Però l'autor no és pas l'escriptor que pot escriure una comèdia, sinó aquell que n'escriveu. L'autor és aquell escriptor que es dedica exclusivament a produir obres teatrals o que hi dedica una bona part de la seva activitat; que viu de les seves obres o que hi compta, si més no, per a viure-hi. Exiliat Sagarra; emmudits voluntàriament, en aparença — i en el fons per fòstic —, els autors veterans; amb una generació a la qual els empresaris van reeixir a tancar la boca, el fet és que a Catalunya avui no hi ha autors. Car no compto ben bé, com a autors, naturalment, l'advocat que un dia escriu una obra singular, destinada que l'admirin els seus amics, ni el mecanògraf o buròcrata que un dia, per una influència particular, aconsegueix de col·locar una comèdia. Ni tan sols és ben autor — encara que ho pugui esdevenir —, el literat que, amb un cert desmenjament, amb una manca de fe en el teatre català, prova un dia la sort i escriu una comèdia, amb el mateix esperit que jugaria a la rifa. No, l'autor no és ben bé això. L'autor és l'home que sent la vocació per al teatre, que en coneix els ressorts, que aspira a lligar-hi íntimament la seva vida.

I d'autors així n'hi ha haguts molts a Catalunya. No parlem dels casos més grans i més dignes, com Pittara, com Guimerà, com Josep Maria de Sagarra... No parlem dels que l'havien convertit en una màquina de fer diners, des d'Aulèstia i Roure. En temps mateix de l'empresari senyor Canals — i no vull suggerir que fos un senyor Canals qui necessitem avui per renovar el nostre teatre — encara hi havia una colla d'escriptors-autors, és a dir, d'autors professionals que produïen a l'any unes quantes comèdies amb la seguretat de col·locar-les. I mentre això no torni, o, millor dit, mentre no sigui superat, no esperem que sigui produït un teatre normal a Catalunya. Només hi haurà uns quants aficionats — literats o il·letrats — que voldran provar sort en el teatre. I empresaris o pseudoempresaris, enderriats a cercar la gallina dels ous d'or, al través de les més estrofolàries i sovint analfabetes produccions.

La protecció oficial envers el teatre català ens semblava que hauria de portar un redreçament de vocacions. No ha estat així. Tots els pitjors vicis dels pitjors empresaris, rebrotant amb més bró que mai en el Teatre Català de la Comèdia: les vetlades necrològiques, funeràries, mortals o com vulgueu anomenar-les, la recerca més absurda de la gallina dels ous d'or, o, simplement, dels ous d'or sense tan sols la gallina, la comèdia feta a viva força de l'autor premiat i, per postres, el salt absurd als estels amb la descoberta de Shakespeare, és una marxa a sotragades que no solament no serveix per a en-

coratjar cap vocació, sinó que ni fa cap servei al nostre teatre i que no contribueix sinó a fer anar el públic de bòlit.

Però el teatre no el constitueïen solament els autors. El constitueïen també els actors. Ells són la part essencial del teatre. Sense ells no hi hauria teatre possible. I ells sols, fins improvisant, poden mantenir el teatre.

I, certament, d'actors n'hi ha a Catalunya. El moviment insurreccional no ha copsat del tot llurs activitats. De primer el Comitè Econòmic del Teatre, posant en marxa econòmicament els teatres; després la Generalitat amb el seu ajut, han evitat que els actors catalans es morissin de gana, que no haguessin de canviar d'ofici i que fins alguns poguessin treballar. Des del punt de vista material l'ajut de la Generalitat als actors ha resultat més reeixit que l'ajut als autors, el qual, pràcticament, esdevé nul.

Però si a Catalunya hi ha actors, cal preguntar-se: n'hi haurà per molts anys? De fet, avui el teatre català — tot el teatre — és mantingut per mitja dotzena d'actors. Deixant de banda Borràs, massa genial perquè puguem comptar amb ell d'una manera estable, massa avesat als èxits intercontinentals, el nostre teatre podem dir que és mantingut per la senyora Vila i el senyor Daví, pel senyor Nolla i la senyora Morera, pel senyor Santpere i la senyora Casals. Afegiu-hi uns quants noms més com el del senyor Galceran, la senyora Bové, la senyora Torres, etc., i veureu que totes les combinacions de companyies possibles han d'ésser fetes a base d'aquests noms i de molt pocs més. Ells certament, no són vells. Però els anys no passen endebades. No tots poden fer ja tota mena de papers. ¿I on són els seus hereus? ¿Qui són i on són les generacions d'actors que empenyen darrera d'ells?

No és això negar la sal i l'aigua als actors joves. Al contrari. Sabem que n'hi ha alguns de ben dotats. Però, ¿no senten ells mateixos el pas barrat per l'organització i migredada dels nostres escenaris? No semblen ja, prematurament, cansats?

Potser algun ens dirà que a l'Escola del Teatre se'n prepara una nova fornada. En efecte, sabem ja el nom d'alguns. Però som escèptics pel conjunt. Som escèptics en la mateixa fe que ells puguin tenir envers el teatre català. Som escèptics, sobretot en la il·lusió que pugui fer-los representar les comèdies habituals a l'escena catalana.

En realitat la nostra joventut té deixada completament de banda la nostra escena. No li inspira cap mena de curiositat. Li sembla un pur anacronisme; una joguina d'efectes retrospectius, que no entreté sinó els qui enyoren la joventut perduda. És per això que entre el públic del teatre català hi veureu — fet alarmant —, tan pocs nois i noies. És més, si teniu filles juvenetes o si teniu xicotets, recordeu mai que, ni per casualitat, us hagin demanat per anar a veure una funció de teatre català? Un xicot conec que té una amiga,

la qual en llurs disputes, que són contínues, no oblidà mai en llur memorial de greuges passats, de retreure-li d'haver-la dut a veure una d'aqueixes vetllades extres del teatre català.

La nostra joventut s'ha fet, cert, una mentalitat de cinema. Però això no és perquè sí; això obeeix a unes causes. I la principal, la més important de totes és, no ho dubteu, per la mateixa manca de joventut que troba en el teatre en general i en particular al nostre teatre. Per la manca de problemes i de temes que li interessin. Perquè la sensibilitat, la moral de les obres del teatre català no lliga ni amb la seva moral, ni amb la seva sensibilitat. Perquè no hi ha res que exciti la seva curiositat i les seves il·lusions.

Aquesta manca de curiositat i d'atracció és traduïda en una manca de vocacions. Una noia intel·ligent, una noia sensible, una noia que se senti artista somniaria esdevenir actriu de cinema, somnaria fer-se ballarina, somnaria, fins i tot — si és una miqueta histèrica — ésser rapsoda. El que vulgueu, llevat d'actriu de teatre català. Ni la perspectiva de poder entrar a la Llar de l'Actor Català, abans que sigui vella, serà prou per a estimular la seva vocació.

Ja veieu, doncs, com no és gratuïta, com no obeeix a una actitud purament negativa i pessimista, la pregunta. Sí, si tot segueix així, el teatre català s'extingirà fatalment en un futur no massa llunyà. La matriu creadora — és a dir, l'autor — de moment sembla ja haver esdevingut èstèril; d'actors nous en surten pocs; el públic, un públic força marcit, és un públic que es complau en les emocions retrospectives. Potser avui discutint sobre la vida del teatre català, cometem ja un anacronisme. Ensensem que es tracta d'un organisme vivent i, si mirem a l'escenari resulta, si no és per excepció, que ens trobem amb un fòssil. Veieu si és fòssil que, quan s'atreixeix a fer-hi teatre social, fan "Els vells". "Els vells"! Però és que encara el tema d'"Els vells" és un conflicte en algun lloc? ¿Es que no és un problema superat en tot el món, com no sigui a l'Espanya feixista?

En fi que, davant d'un panorama així és difícil de tenir fe i esperança. Queda només la caritat, que no s'adiu gaire amb les funcions de crític. Potser també perquè només és aquesta la virtut que inspira el teatre català, que ha estat creat — i no nequem encert a la creació — la Llar de l'Actor Català i que la nòmica del Teatre Català de la Comèdia, és carregada amb tants actors excel·lents, però que no hi són necessaris.

Tanmateix, potser perquè el panorama no sigui del tot desesperat, ara acaba d'ésser creada una Comissió Interventora d'Espectacles Públics. És una clariana? ¿Tindrà una influència benefactora en la marxa del teatre en general i en particular del Teatre Català?

En tot cas el que hauria d'apressar-se a fer, és desempollinar-lo una mica; llevar-li del tot aquest aire de museu de cu-

riositat vuitcentista. Eixamplar-ne els límits, proporcionar-li altres locals. Fer que els excel·lents actors que encara hi ha treballen en obres que els espolsin la son de les orelles i estimulin llurs aptituds. En obres que excitin una mica la curiositat del públic. Obres que el renovin, que no el facin anar al teatre com qui va a adorar una reliquia, sinó amb l'esperança de divertir-s'hi una mica. Obres que siguin l'expressió de la sensibilitat del dia, dels sentiments del dia, de la moral del dia, que desvetllin curiositats i il·lusions, i en conseqüència, ganes d'anar a veure teatre català, de treballar pel teatre català... Domènec GUANSE

UN LLIBRE DE GUERRA
L'humor a la Barcelona del vuit-cents

(UN BON SERVEI DELS "SERVEIS DE CULTURA AL FRONT")

Pensa que no és amb renes ni tòmpec amb espetecs que es toca el sac dels gemecs, sinó bufant-lo.

(Un dels cent consells...)

La secció de Serveis de Cultura al Front, del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, ha fet ofrena "als soldats catalans de l'Exèrcit de la República que lluiten en defensa de Catalunya i de la Llibertat" (dedicatoria textual) d'un llibre de guerra, "L'Humor a la Barcelona del vuitcents".

La definició concreta de "llibre de guerra", aplicada a aquest intel·ligent recull de les escollides proses dels millors humoristes de la Renaixença, és meva i no dels editors.

Aquesta definició, potser la trobaran arbitrària aquells qui s'acostumen, massa fàcilment, a llegir que les catedrals i els in-

fants, en franca disparitat cronològica, són "objectius militars", quan aquesta aberració l'afirmen els facciosos.

No és tan arbitrària la meva asseveració i no consta en els titulars posats al llibre pels editors, més per modestia que no pas perquè fos totalment aliena al reeixit propòsit dels qui l'han fet. Aquest llibre, que es dona i no es ven, fant prodigament honor al nom dels Serveis de Cultura al Front.

El fet que aquest llibre sigui bo i ben fet, per als combatents, ja és una prova, ben palesa, que es tracta de tot un llibre de guerra.

Aquest llibre és, més que un llibre de guerra, un bon llibre de guerra i precisament perquè és un llibre de pau, un bon llibre de pau i un llibre de bona pau. Vostès mateixos!

Els qui tinguin la sort de llegir-lo, car ja hem dit que no es ven, sinó que es dona, podran apreciar que és un petit tresor

de pau, portada als indrets trasbalsats per la guerra i la destrucció.

La seva virtut més clara, és la que el diferencia d'aquells llibres: avalotats, trucsulents, turmentats per la parcialitat egoista o per la freda displicència, més egoista encara, que, a desgrat seu i dels seus autors i fins i tot dels seus lectors, creuen que són "de guerra" perquè porten la guerra on hi ha pau i serveixen gairebé sempre els "pous" que no volen la guerra malgrat ens la faci un altre, o, més ben dit, que no volen fer-lo, que volen que els la facin els altres i, a més a més, que els l'expliquin.

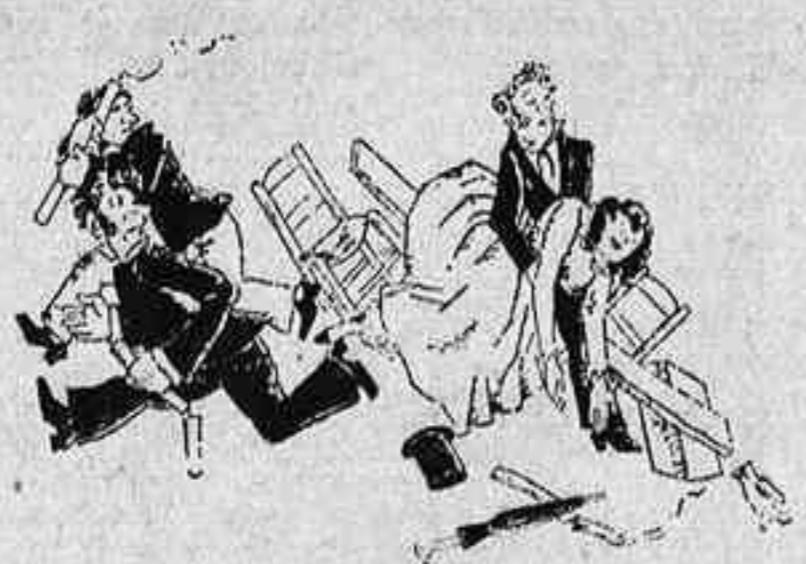
La guerra, allà on ella és, ho omple tot i tot ho buida i als qui la fan, malgrat sigui perquè d'altres l'han provocada, no hi ha ningú que els la sàpiga explicar, tan bé ni tan malament com ells la pateixen o en frueixen.

El goig dels que la fan perquè la traïció els l'ha imposada, consisteix a impulsar la seva resistència i el coratge del seu atac, heroic, sobre els sediments sentimentals de llurs raons d'ésser, d'existir i de sobreviure, o sigui del seu gran amor a la pau.

En ajut d'aquests estímuls sentimentals més purs dels nostres gloriosos combatents, Serveis de Cultura al Front han prestat el millor de llurs serveis, portant a les trinxeres de la nostra llibertat l'humor etern, específic i pacífic dels nostres prosistes de la Renaixença, dels millors humoristes de la Barcelona renaixença: Robert Robert, "Pitarra", Emili Vilanova, Albert Llanes, Narcís Oller, Pompeu Gener, Francesc Manuel Pau, Joan Pons i Massaveu, Simó Alsina i Clos, Apelles Mestre i "Josep Serra", pseudònim aquest darrer emprat per Josep Fe-

lli i Codina per a les seves col·laboracions a "Un Tros de Paper".

Amb ells hi va, al costat dels nostres soldats, concretant la fesomia plàstica d'una munió de records que els han d'alegrar la vida a l'hora de posar-la a prova, Xa-

vier Nogués, que ha il·lustrat meravellosament aquest llibre sumant al seu enorme valor documental una qualitat gràfica que ningú no podria superar avui, ni situar-la en un ritme d'estil més adient ni més entonat a la gamma dels temps.

Aquests lluitadors rediusos de la Renaixença catalana acudeixen, per la prodigiosa evocació gràfica de Nogués, capitanejats les masses xiroies dels genuïns protagonistes de llur conformisme intrascendent, a reforçar els rengles de la lluita eterna per la llibertat, costat per costat amb els catalans del dia que lluiten, viuen i moren perquè Catalunya i la República segueixin essent i assolixin un ésser superat.

¿Pot fer més, per la guerra, un llibre perquè pugui dir-se d'ell que és un bon llibre de guerra?

Quan els humoristes presents en aquest recull, recollien en vida la palpitació i la frisança burlada de la Barcelona del vuit-cents, debien estar lluny de pensar, sens dubte, que allò que tot fet broma plas-maven de l'ésser català, hauria de servir tan benemèritament, un segle més tard, per a recordar als fills de Catalunya l'ésser català que els ha de fer inexhauribles.

A més volem remarcar, des del nostre particular punt de vista, que Serveis de Cultura al Front, amb aquest llibre, ha valorat l'Humor amb la dignitat que

cal reivindicar-lo i precisament a l'hora greu del més gran sacrifici.

Sapigueu, aquells que davant la contrarietat o de l'esforç diuen lleugerament: —Deixa'm; noestic d'humor! Que a la guerra cal anar amb aquella alegria! Més que a cap altre lloc del món o de l'altre món.

Nosaltres, prou que sabem que no volem pas la guerra, però no podem negligir la que els traidors ens fan amb la sana intenció d'exterminar-nos o encadenar-nos sota el jou dels estranys invasors i, per tant, no podem fer-la ni amb desmenjament, ni amb les dents massa estretes pel neguit.

Ens cal somriure davant del dolor de la invasió pensant que mai ha estat eter-

na i millor ara, davant la joia de poder-la anorrear i veure novament lliures els noms llampants dels pobles catalans que ens són de tan gustosa fonètica, Pobles de la Ribera de l'Ebre i de la Terra Alta o Terra catalana per sang dels catalans que lluiten amb la joia del record i de l'esperança!

Ernest GUASP

(Cinc il·lustracions de Xavier Nogués)

COPS DE BEC

MACARRONS A LA ITALIANA

Dinava Ferran Canyameres al vagó-restaurant de l'express de Roma, acompanyat d'un representant diplomàtic d'Espanya. Des que havia entrat a Itàlia, que a cada àpat li havien donat macarrons, espaguetti, ravioli o qualsevol altra "pastina" enfarregadament italiana. Canyameres ja estava tip de plats tant típics com obligats, i esclatà en contundents impropis, a mitja veu, barrejant la seva indignació per aquelles pastes amb la que sentia pels sistemes que l'organització feixista portava a cap per amargar la vida dels estrangers. Era l'any 1933.

Al seu davant hi menjava un senyor que semblava no parar atenció en el que el nostre company deia en castellà.

Al cap de bastants dies, Canyameres assistia, en representació del Govern d'Espanya, a una recepció oficial que tenia lloc a Brindisi. El governador de la província hi arribà amb una gran exhibició de forces i de camises negres, i fou presentat als que hi havien presents a l'acte.

Quan tocà el torn a Canyameres, la mà d'ambdós quedà immòbil abans de l'encaixada. El governador era el senyor de la taula del vagó-restaurant. Davant de l'astorament de l'escriptor català, exclamà, amb un somriure sardònic i amb un castellà bastant correcte:

—Suposo que avui, al banquet, serviràn macarrons. Que li provin.

ELS "NEGRES"

En un número passat es parlava dels "negres", o sigui dels que a principis d'aquest segle dibuixaven a base de carbó, de molt carbó, convertint llurs obres en carboneres. Ells també vestien de dol per no apartar-se del color dels seus dibuixos.

Llur pas pel carrer de l'art fou efímer, el temps just que necessita el vent per a espolsar la carbonissa, la qual, si crida l'atenció, és perquè s'escampa i fa coïssor als ulls.

Ainaud, Joaquim Biosca, Mateu i Pla, Pasqual Montoriol i algun altre, es lluiraven a aquesta modalitat de l'art com minaires esbocinant blocs d'hulla.

Tots han mort regularment joves. Un dia l'Opisso, en sentir-ho remarcar, va exclamar:

—Els ha mort el grisú.

L'HOME QUE TREIA LA RIFA

La mort de Juan José Rocha, ex-ambaixador, ex-ministre, ens porta a la memòria una història que corria de boca en boca durant la primera etapa de la seva repetida actuació com a regidor de la nostra ciutat.

Al cap de poc temps d'haver-se possessionat de la seva poltrona del Saló de Cent, Rocha millorà ostensiblement d'indumentària. I, molt aviat, de casa.

Els maliciosos, que si mai no en manquen, eren milers quan els radicals arribaven la política municipal barcelonina, atribuïen a terbolesses administratives la prosperitat de Rocha.

Però Rocha s'avançava a totes les murmuracions, cada vegada que les presentava, anunciant als seus companys de Consistori i de partit, als de professió — era advocat — i als reporters municipals, que acabava de treure una rifeta.

—No ho sabeu? En el sorteig d'ahir m'han tocat quinze mil pessetes — deia.

El que volia dir, però, era que ningú no s'estranyés si l'endemà el veïeu dinar al Continental, o li veïeu lluir un brillant a la corbata o un rellotge d'or al canell.

UN ACORD INIC

L'Ajuntament de Glasgow acorda, "per estimular el turisme", de reduir en un 30 per 100 la tarifa dels transports en col·lectivitat.

Tot just publicat el ban, es presenta a l'alcalde una comissió de veïns de la ciutat, que hi va a protestar contra aquella disposició.

L'alcalde, sorprès, els rep i els diu:

—No m'expliqueu la vostra queixa. ¡Jo que em pensava que els meus conciudadans vindrien per donar-me les gràcies per aquesta reducció! Perquè suposo que us heu donat que només afecta als forasters. Perquè ja sabem que vosaltres, com a legítims escocesos, aneu sempre a peu.

—D'això es tracta — contestaren els delegats —. Que amb aquesta disposició, economitzaem un 30 per 100 menys del que economitzaem ara...

JUDICI DE BARRETAIRE

Una altra història d'Anatole France, i contada, també, per ell:

Era a cal barretaire per comprar-se un copal i no en trobaven cap a la mida. Després d'un seguit de proves infructuoses, el convenceren de la conveniència de fer-li'n un d'express. Poca traça o atabalat, el fadrí passà qui-sop les penes per a aplicar-li damunt el cap el conformador. I quan l'autor de "La Rôtisserie de la Reine Pédauque" sortia de la botiga sentí que el dependent murmurava: —Té cap d'idiota, aquest tipus!

LA DIFÍCIL FUGIDA

Anatole France es divertia contant que un dia que visità un asil d'alienats a Tourneville, el director de l'establiment li féu remarcar que sobre el front d'un dels seus pensionistes, que es trobava amb ell, hi havia un petit bony, signe indiscutible de follia.

Maquinalment, France es palpà el seu propi front.

—Doctor! — exclamà, amb un cert esverament —. Us prego que toqueu... Jo també tinc un bony al front.

El metge, desconcertat, vacilà... Però no sabent com negar-se a fer allò que el gran escriptor li demanava, l'examinà.

—En efecte... sí; també el teniu...

—I què, doctor?

—No sabia què dir-vos-hi... Però, és un fet que també el teniu...

GITANERIA

Era de pura raça ària, Hindenburg? La història següent més aviat fa sospitar que no.

L'escena passa a Ecouen, el 1871. El pintor Thomas Couture hi posseïx una torre que és saquejada pels soldats prussians. Els regiments hi sojornen i hi deixen marques incontraçables de llur pas. Un dia hi fa cap un oficial que exigeix la cambra millor. No hi ha més remei que ajupir-se a la seva voluntat. L'amo de la casa es véu arreuconat al soterrani, com un trasto. Ni una flassada per a atemperar els efectes del fred terrible que fa...

Hindenburg — l'oficial suara arribat — proposa un pacte:

Pel que veig, vos sou pintor. Feu-me un retrat i us cediré una flassada.

Thomas Couture hagué d'accedir! I fou així com el futur mariscal-president del Reich obtingué un retrat degut a una bona firma francesa, en plena guerra amb França.

Si Hitler no l'ha feta cremar, la tela encara existeix. Fa cosa d'uns deu anys figurà en una exposició de Berlín, per bé que sense que el catàleg esmentés el seu galdós origen.

DEDICATORIES

Els escriptors novells que envien un exemplar de llur primer llibre als ja consagrats o als crítics de prestigi, passen mil angúnies per trobar els mots justos que expressin llurs sentiments de deferència per als destinataris. Molt sovint la profunda meditació no dona altre resultat que de recórrer a la fórmula banal de testimoniar l'homenatge, l'admiració o el respecte.

Will Rogers, el deliciós humorista americà, s'entestà a renovar el gènere. Vegeu algunes de les dedicatòries que ha posat a portadelles d'obres seves enviades a confreres o a crítics:

"No jutgeu aquest llibre per la lletra de l'autor. Conec molt bons autors que no saben escriure."

"No deïxeu de llegir quan hàgiu acabat aquesta pàgina. El llibre és de més bon empassar d'ací en avant: la resta és impresa."

"Jo he escrit el llibre, però no l'he editat. Tingueu en compte, doncs, que només em correspon la meitat de la pena."

"Al meu judici, res no privarà aquest volum d'una vida llarga; és només l'ús freqüent, allò que deteriora els llibres."

"He tallat tots els fulls d'aquest volum perquè no em plau veure tants llibres meus sense tallar en les millors biblioteques. — Will Rogers, autor i tallador."

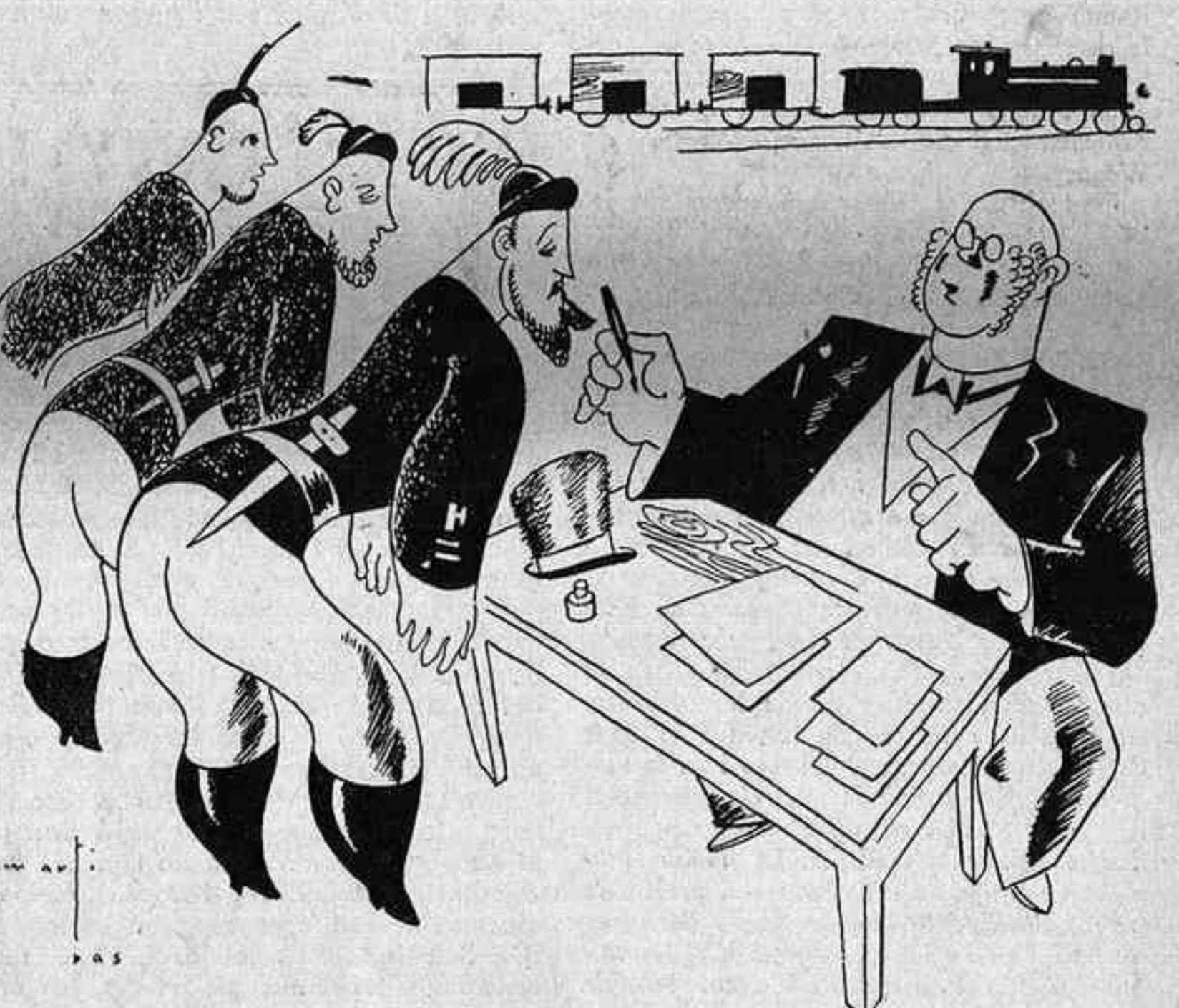
LES COSES NATURALS

Maurici Maeterlinck va fer un viatge a Itàlia. Entre Nàpols i Pompeia — en una carretera que sempre bull de gent — algú s'enfilà al cotxe de l'autor de "Monna Vanna" i s'apoderà d'una maleta en la qual portava un vestit nou de trinca i un smoking.

Maeterlinck se'n queixà a les autoritats. —Portàveu la maleta subjectada amb una cadena de cer i un cadenat?

No; anava lligada amb una corceta.

—Així, de què us queixeu? No té res d'estrany que us l'hagin presa, perquè és una cosa que passa cada dia!

RECOMpte, per MARTI BAS

—Quin número teniu?
—Cap; quan ens van portar ens van considerar com un zero a l'esquerra.

O TERROR DOS «MARES NOSTRUMS», per GUASP

Mussolini: —Estic que jo mateix tremolo de veure'm...